

Univerzita Palackého v Olomouci

Právnická fakulta

Katedra Rodinného práva

Diplomová práce

Právní aspekty registrovaného partnerství

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci *Právní aspekty registrovaného partnerství* vypracovala samostatně pod vedením **prof. JUDr. Milana Hrušáková, CSc.** a uvedla v ní všechny použité literární a jiné odborné zdroje v souladu s právními předpisy, vnitřními předpisy Univerzity Palackého a vnitřními akty řízení Univerzity Palackého a Právnické fakulty UP.

V Brně dne 28. srpna 2009

podpis

Obsah

Obsah	3
Úvod	5
1. Obecné přístupy k právní úpravě v Evropě.....	7
1.1. Úvod	7
1.2. Jednotlivé úpravy na evropském kontinentu – institucionalizované formy.....	7
1.3. Jednotlivé úpravy na evropském kontinentu – zvláštní, neinstitucionalizované formy	8
1.4. Typy modelů právních úprav	9
1.4.1 Skandinávský (nordický) model.....	9
1.4.2 Holandský model.....	10
1.4.3 Francouzský model	11
2. Obsah platné právní úpravy v České republice.....	13
2.1. Úvod	13
2.2. Vznik registrovaného partnerství.....	15
2.2.1 Prvky vzniku	15
2.2.2 Předpoklady vzniku.....	18
2.3. Neexistence či neplatnost partnerství	19
2.4. Práva a povinnosti partnerů	20
2.3.1 Vyživovací povinnost mezi partnery	22
2.3.2 Vyživovací povinnost mezi partnery po zrušení partnerství	23
2.3.2 Společné ustanovení pro výživné mezi partnery nebo bývalými partnery	24
2.5. Zánik a zrušení partnerství	25
2.6. „Rodinné“ vztahy	26
3. Právní účinky zákona v ostatních právních odvětvích.....	28
3.1. Majetkové vztahy	28
3.2. Vztahy k nájemnímu bytu	30
3.3. Dědění.....	31
3.4. Osobnostní práva.....	32
3.5. Institut osoby blízké	33
3.6. Aspekt registrovaného partnerství v trestněprávní rovině	34

3.7.	<i>Aspekt péče o zdraví a informovanost o zdravotním stavu partnerky či partnera</i>	35
3.8.	<i>Aspekt partnerství v zákoně o zaměstnanosti</i>	36
3.9.	<i>dopad na zákon o matrikách, jménu a příjmení.....</i>	37
3.10.	<i>Aspekt partnerství v právu sociálního zabezpečení</i>	37
3.11.	<i>Vliv partnerství na veřejnoprávní podmínky podnikání fyzických osob.....</i>	38
3.12.	<i>Daňové řízení.....</i>	39
3.13.	<i>Civilně procesní účinky.....</i>	39
3.14.	<i>Mezinárodně-právní aspekty.....</i>	40
4.	Nový Občanský zákon.....	43
	Závěr	47
	Seznam použitých pramenů	50
	<i>Literatura:</i>	50
	<i>Internetové zdroje:</i>	51
	<i>Právní předpisy:.....</i>	52
	<i>Judikatura:</i>	53

Úvod

Dne 15. března 2006 byl parlamentem České republiky prosazen a schválen zákon o registrovaném partnerství č. 115/2006 Sb., (dále jen ZRP či zákon). Tímto došlo k narušení tradiční vazby v rodině-právním prostředí, došlo k rozšíření osob, které se za „příbuzné“ považují a které v souvislosti s občanskoprávními vztahy působí vznik, změnu či zánik práv a povinností. Stalo se tak i přes suspenzivní veto prezidenta republiky, které celou, historicky první kodifikaci i přes její zjevnou nevyhnutelnost, pouze o několik měsíců oddálilo. Skrze vnitropolitickou antikodifikační atmosféru se tak podařilo za podpory České strany sociálně-demokratické a Komunistické strany Čech a Moravy. Proklamační snahy médií, jejich prezentací nového zákona jako „konečné zelené“, byly však jen napůl cesty mezi žlutou a zelenou, neboť argumentace při přijetí tohoto zákona slouží právě k rozpoznání měřítek nedokonalostí, kusých a neúplných úprav právních vztahů, které osobám zákon poskytl.

Úprava právních poměrů, které nám zákon poskytuje je maximální možnou, ale to pouze s ohledem na prostředí ve kterém vznikalo, s ohledem na křečovitý parlamentní konsensus a v neposlední řadě s ohledem na cítění marginálních parlamentních frakcí a prodejnosti politické kultury.

Dopady v reálném životě osob uzavírajících partnerství a další průvodní jevy spojené s tímto právním úkonem byly zpočátku velmi rozpačité. Jednak v důsledku ještě „horké“ právní úpravy, jež si v mnohém nezavdává s mnoha jinými exemplárně novými kodifikacemi vytvořenými ve 21. století v České republice, a také tím, že nebyla na tuto situaci připravena efektivně reagovat sekundární legislativa. Právě toto se projevovalo v oblastech od samého počátku perfekce tohoto úkonu (samotné registrace), přes zápisy v matričních záznamech, změnách statutů osob uzavírajících partnerství, dále v prosazování práv plynoucích z právního úkonu a i v okamžiku zániku, prohlášením za neplatný či zrušení právního vztahu.

Cílem tohoto textu je informovat srozumitelně o aspektech a právních účincích spojených s nově vzniklým právním institutem registrovaného partnerství a dále se věnovat aspektům vyskytujícím se v separované rovině v návaznosti na právní situace ne přímo se dotýkající stejno-pohlavního svazku *sensu stricto*. Výklad je zaměřen především na oproštění se od homosexuality, která se zákona nedotýká, byť byla využívána jako klad či zápor v rétorice vedoucí k přijetí zákona. Pokud zde bude hovořeno o homosexualitě, pak jen v průměru k množství homosexuálně orientovaných lidí vstupujících do jakéhokoliv

institucionalizovaného svazku. Co se týče heterosexuality, pak tento termín budu používat pro páry opačného pohlaví vstupující do svazku, aniž by jejich sexualita musela být vyhraněná, podmíněná či předdefinovaná.

Pozornost bude věnována rodinným vztahům vznikajícím mezi partnery a jejich příbuznými, zejména svěřením dítěte od péče, aspektům vlivů v ostatních právních odvětvích a mezinárodně právním aspektům, a to především v evropské rovině.

Tato práce však nejprve uvede srovnání a pojetí modelů úpravy „těchto“ soužití v relevantních evropských státech, kde se stejná či obdobná úprava vyskytuje.

Za nezbytný krok k završení práce je nutné podpořit právní úpravu úvahami *de lege ferenda* či tlumočením obsahu podobné úpravy, jež se až do 27. 4. 2009 nacházela v připravované rekodifikaci nového občanského zákona, který byl z neznámých důvodů ministrem spravedlnosti předložen s vypuštěním nové právní úpravy formy soužití stejno-pohlavních párů.

Bude velmi zajímavé zkoumat právní „citlivost“ občanské společnosti a státního aparátu na identifikaci s institutem, který je nejen nový, ale tím, že zasahuje do velmi soukromé sféry osobnosti, také velmi choulostivý.

1. OBECNÉ PŘÍSTUPY K PRÁVNÍ ÚPRAVĚ V EVROPĚ

1.1. Úvod

V současné době pouze 9 členských zemí Evropského společenství vůbec neupravuje soužití osob stejného pohlaví ve svém právním řádu či se jakýmkoliv způsobem nezabývá úpravou soužití dvou osob stejného pohlaví – jsou jimi **Bulharsko, Rumunsko, Slovensko, Polsko, Malta, Litva, Lotyšsko, Estonsko, Kypr**. Další evropské země a to i nečlenské jsou již dotčeny nějakou formou úpravy soužití osob stejného pohlaví. Myslím, že když použiji paralelu Slovenska, které je na jedné straně ve fázi pokročilé konvergence k vyspělým západním zemím, ale na straně druhé sociálně-právní stav stále zaostává za ekonomickou konvergencí, a Chorvatska, které se i přes balkánské války vydalo cestou moderní liberální demokracie. To dokazuje, že místo registrovaného partnerství v právním řádu není doménou pouze vyspělých západních zemí. Na jedné straně Slovensko zbrždí přístupová jednání Chorvatska k Evropským společenstvím a přitom v této oblasti je Chorvatsko mnohem dále než Slovensko.¹

1.2. Jednotlivé úpravy na evropském kontinentu – institucionalizované formy

Registrované partnerství bylo jako první zavedeno v roce 1989 v Dánsku, postupně přijaly podobnou legislativu i další státy. Jednalo se především o státy skandinávské, které jsou v tomto směru velmi liberální. Kromě Dánska je možné v současné době uzavřít registrované partnerství či obdobný svazek ve Švédsku, Velké Británii, Irsku, Belgii, Lucembursku – zde je registrované partnerství určeno i pro nesejmo-pohlavní páry, Finsku, Francii, Německu, Portugalsku, Nizozemí – zde jsou možné dvě formy soužití - homosexuální manželství a registrované partnerství, ve Španělsku je možné uzavřít homosexuální manželství, České republice a po odložené účinnosti již také ve Slovinsku.

Z nečlenských zemí je nutno připomenout úpravu registrovaného partnerství v Norsku, Švýcarsku, na Islandu, v Lichtenštejnsku a Monaku - kde se nazývá registrovaným spolumžitím a je možné pro páry bez ohledu na jejich pohlaví.

1 Podrobná tabulka s vyhodnocením právních úprav homosexuality početné části zemí světa - přístupná z www.cs.wikipedia.org/wiki/zákona_týkající_se_homosexuality

1.3. Jednotlivé úpravy na evropském kontinentu – zvláštní, neinstitucionalizované formy

V silně katolické **Itálii** je situace komplikována hlavně katolizací politiky a upřednostňování zájmů Svatého stolce a jeho relativně zastaralých idejí o čistém svazku muže a ženy, před zájmy občanů-voličů. Přesto jsou zde vidět partikulární snahy o legalizaci sňatků homosexuálů v některých samosprávných krajích jako je Toskánsko, či Emilia Romagna a dále širokospektrou diskusi týkající se vůbec možnosti předložení kodifikace ke schválení. Zvláště po posledních projevech papeže Benedikta XVI. je jasné, že vývojová tendence k akceptaci sexuálních menšin a jejich sexuálního života, kterou razil i jeho předchůdce, jakkoliv byl pokrokový, ovlivňuje i jeho slepé následovníky církve v klerikálních zemích jako je například Polsko a stává se argumentací nikoli právní, ale morálně ideologickou². Hon na čarodějnice je záležitostí středověku a co se týče současnosti, pak je nutno sledovat vývoj společnosti a nikoliv jej konzervovat a tedy započít i úvahy o nových náhledech na danou problematiku. Konzervační snahy vycházejí vstříc právně zdeformovanému chování antikodifikačních tendencí a napadají nejen homosexuální soužití, nýbrž právní institut registrovaného partnerství jako takového, který s homosexualitou v některých zemích mnohdy nemá nic společného.

Maďarská republika, jako právní stát akceptuje, tzv. neregistrované spoluzití, či občanský svazek – pro spoluzijící páry garantuje určité výhody bez ohledu na pohlaví, aby tyto výhody obdržely, musí o ně požádat na úřadě. Tato legalizace konkubinátu je určena i pro heterosexuální občany (páry opačného pohlaví).

Rakouská právní úprava byla ovlivněna rozhodnutím Evropského soudu pro lidská práva (*Karner vs. Austria*), kde v jeho důsledku vzniklo opět jakési „neregistrované spoluzití“. Z odůvodnění rozsudku plyne, že spoluzijící stejno-pohlavní partneři musí požívat stejných práv jako spoluzijící partneři různých pohlaví. V roce 2008 Rakousko jako jedna z posledních zemí původní evropské "patnáctky" konečně předkládá první ucelenou kodifikaci zákona o registrovaném partnerství homosexuálních párů. Tento návrh se svou materií velmi podobá „naší“ úpravě, tedy neumožňuje homosexuálním párům adoptovat děti, a to ani vlastní děti jednoho z partnerů, ale obsahuje i další výrazná omezení. Nepředpokládá například

2 KOMENDA, A.: *Ke kořenům křesťanské homofonie*, Acta Universitatis Palackianae Olomucensis, Iuridica 2. 2000;2.:99-112.

možnost společného sociálního pojištění, vyplácení důchodu po zemřelém partnerovi, možnosti stejných daňových zvýhodnění jako pro páry opačných pohlaví.

V **Řecku** se schyluje k precedentní rovině úpravy poměrů stejno-pohlavních párů. Dle právních zástupců dotčených osob byla nalezena skulina v zákoně o občanských sňatcích z roku 1982, který sňatek definuje jako svazek dvou "osob", aniž by výslovně zmiňoval jejich pohlaví, je fakticky možné uzavírání sňatků i stejno-pohlavním párům. Právě takto uzavřené sňatky byly napadeny u vnitrostátního soudu a čeká se na jeho výklad. Pravděpodobné je i vznesení prejudiciální otázky k ESD.

Z nečlenských zemí je nutno připomenout **Chorvatsko**, které nese úpravu občanského svazku - nesezdaného soužití. Dále je obdobným způsobem řešena situace v **Andoře**.

1.4. Typy modelů právních úprav

1.4.1 Skandinávský (nordický) model

Tento typ uvádím jako první vzhledem k primátu Dánska v založení kodifikační tradice v Evropě. V zemích, jako jsou Dánsko, Norsko a Švédsko, nalezneme velmi podobné až plagiátní úpravy a to především v důsledku shodných politický i společenských přístupů. Úpravy zaručují homosexuálům všechna práva a povinnosti vyplývající z manželství s výjimkou adopce, církevní svatby a umělého oplodnění. Zemí, kterou je nutno do modelu zahrnout je také Island, jehož registrované partnerství zaručuje gay a lesbickým párům totéž, co předchozí země, ale navíc umožňuje homosexuálnímu "manželovi" nebo "manželce" adoptovat partnerovo biologické dítě - pokud je alespoň jeden z páru občanem příslušného státu a žije v době svatby trvale na jeho území.

Skandinávský model bývá označován jako „blízký manželství“³. Za toto označení vděčí především díky míře práv a povinností, jež se shodují s institutem manželství.

Hodnocení

Severské země při těchto kodifikacích postupovaly „čistou“ formou a vytvořily právní úpravu na „zelené louce“. Byla tím jednak zachována možnost rozšiřování zákona o další práva či povinnosti a jednak se nedostává do konfliktu s institutem manželství. Mohlo by totiž dojít snadno k situaci, kdy zákonodárce věnuje více pozornosti manželství stejno-pohlavních párů, což by teoreticky mohlo vést k situaci, kdy může nastat znerovnoprávnění naruby.

3 Více například HRUŠÁKOVÁ, M.: Zákon o registrovaném partnerství, Bulletin advokacie, 2/2007

Právní úprava má tak výrazný vliv i na v tomto ohledu rozvojové země jako je Česká republika či Slovinsko. Tento model nedává partnerům více práv než je nezbytně nutné vzhledem ke společenskému tlaku a potřebám s minimálním široce akceptovatelným jmenovatelem a zároveň zachovává rovnováhu, tedy spíše nerovnováhu, mezi tradiční rodinou a rodinou stejno-pohlavních párů, byť i zde může docházet k řádné reprodukční či ekonomické funkci svazku.

1.4.2 Holandský model

V některých zemích je také možno stvrdit svůj svazek pomocí vícero právních institutů. Jednak lze využít **manželství**, které je možno uzavřít bez ohledu na pohlaví osob, či využít méně „vybaveného“ partnerství.⁴

Nizozemí je samo o sobě označováno za baštu všeho liberálního a jeho právní úprava je přístupná téměř všemu, co země, které se tematikou soužití osob stejného pohlaví zabývají, považují za choulstivé, přemrštěné či nepřipustné. Zde byla položena základní myšlenka či výklad civilního kodexu, že tento umožňuje i sezdání párů stejného pohlaví⁵. Tento model byl doposud uplatněn pouze v Nizozemí ze všech evropských zemí. Mimo Evropu přijal obdobnou radikální úpravu pouze severoamerický stát Vermont v roce 2000. Nizozemí dále umožňuje uzavírat tzv. „cohabitation contract“ neboli „pakt soužití“⁶. Tento je svým obsahem velmi blízko *paktu solidarity* ve Francii, o němž bude pojednáno dále.

Prvky holandského modelu je možno vysledovat i ve **Španělsku**, kde lze uzavřít jak registrované partnerství, tak i manželství a to bez ohledu na pohlaví – homosexuální manželství – a právě pomocí zpřístupnění institutu manželství pro zájemce bez ohledu na pohlaví umožnilo stejno-pohlavním párům následně i adoptovat děti. Je až zarážející, že silně katolická země jako je Španělsko, dokáže vyprodukovat obrovskou míru tolerance a odprostit se od klerikálního větru vanoucího přes Středozemní moře.

Hodnocení

Nizozemí dovoluje, aniž by řešilo ve svém legislativním zázemí případné ohrožení klasické rodiny, přiblížit registrované partnerství manželství. V rámci uzavíraných manželství – nikoli v rámci uzavíraných partnerství – je umožněna adopce dětí všem, úprava u stejno-

4 GRÉČ, J.: Přehled legislativy vo svete, upravujúcej spolužití dvoch osob rovnakého pohlaví. Společná cesta k institutu registrovaného partnerství na Slovensku. Sborník příspěvků. Bratislava: Iniciatíva Inakosť, 2001.

5 SVOBODA, J. Registrovaná partnerství v Nizozemí. Ad notam, 1998, č. 3, str. 110-112.

6 Více na specializované internetové prezentaci. www.coc.nl.

pohlavního páru se odlišuje jen v příslušenství rodičovské zodpovědnosti u biologického rodiče, jež porodil dítě v manželství se stejným pohlavím – tedy například domněnka otcovství se u dvou lesbiček neuplatní.

Vstup do manželství stejno-pohlavním párům umožňuje i belgická právní úprava, bohužel však ještě nedala prostor nejkontroverznějšímu právu - adopci dětí, i když si myslím, že Belgickém království, zejména po zběžném osobním průzkumu v jeho frankofoní části, prostor pro otevření této otázky existuje.

Právní úprava je hodnocena jako nejširší zatím dosažená. Pokud si uvědomíme, jak jsou de facto pojímána tato soužití v reálném životě, pak je nasnadě ocenit, nejen funkci čistě právní ale i funkci, jež dokázala „narovnat“ společenské vztahy, stabilizovat rodinná prostředí a přispět ke zrovnoprávnění nejen muže a ženy, ale i muže a muže či ženy a ženy, jež by měla mít v každé demokratické a občanské společnosti své místo a to ne v sekci tabu.

1.4.3 Francouzský model

Francie, země bohémů a tradičně frivolní od dob Velké francouzské revoluce, se „odvážila“ vyjít vstříc pokrokově-liberálním myšlenkám týkajících se soužití osob stejného pohlaví teprve v roce 1999. Tedy o 10 let Dánsko předběhlo kolébku novodobých demokratických zásad. Francouzská úprava šla rádobou cestou syntézy mezi vším, co bylo v předcházejícím textu uvedeno. Byla cíleně přijata novela francouzského občanského zákoníku „Code civil“, jež zavedla institut *Pacte civil de solidarité*⁷, pro něž se vžila zkratka „PACS“. Tento PACS upravuje soužití nejen stejno-pohlavních párů, ale i párů opačných pohlaví. Došlo zde tedy k zásahu do a rozšíření práv nejen pro marginální skupinu osob nýbrž také pro páry, které nechtějí využít institutu manželství, ale nechtějí žít jen tak na „psí knížku“⁸. PACS je de facto smlouva, která nemá však běžné kontraktuální postavení, neboť se zde řeší postavení osob – partnerů „les partenaires“, jež mezi sebou upravují **vztahy soužití – vztahy symbiosy**⁹. Samotný akt uzavření paktu probíhá zcela odlišně od kvazimanželských úprav, je totiž uzavírán před soudem 1. stupně a partneři si zde mohou upravit například

7 Více informací například v The French Registered Partnership Law: the Civil Solidarity Act na www.france.qrd.org.

8 HRUŠÁKOVÁ, M. – KRÁLÍČKOVÁ, Z.: *České rodinné právo*, 3. vydání, Brno: Masarykova Univerzita, Doplněk 2006.

9 Je vědecký termín označující jakékoli úzké soužití dvou a více organismů. Jedinec, který vstupuje do daného symbiotického vztahu, se nazývá symbiont. Často se však termín symbióza používá pouze ve smyslu oboustranně výhodného soužití, ačkoliv ve skutečnosti zahrnuje veškeré modely soužití mutualismem počínaje a parazitismem konče V roce 1877 Albert Bernhard Frank použil pro tuto potřebu termínu symbiotismus. Vysvětlil ho jako společnou koexistenci dvou druhů bez ohledu na povahu jejich vztahu. (zdroj <http://cs.wikipedia.org>)

právní režim movitých věcí, což jde proti smyslu společného jmění manželů – kde každý vlastní vše ideálním dílem. Tedy je otázkou praktičnosti, zda si v této kvazipředmanželské smlouvě všichni majetek sepíší do seznamu, či si stanoví zvláštní seznamy, do kterých v partnerství budou zapisovat, co kdo nabyt. Zakomponování této stejno-pohlavní myšlenky, bylo čistě záměrné, a tedy Francie vyřešila situaci, která se právě řeší v Řecku. Kdy si exaktním nevyslovením, jakého druhu pohlaví se svazek ve formě civilního kontraktu týká, Řecko tuto úlohu musí vyřešit pomocí příslušného národního soudu. Tím několik set již uzavřených svazků visí ve vzduchoprázdnu právní nejistoty.

Hodnocení

Obdobnou úpravu můžeme vysledovat, jak jsem již výše uvedla, nejen v Řecku, ale částečně i v Nizozemí, Chorvatsku a Andoře. Tento typ svazků dává smluvním stranám relativně málo práv a velmi se podobá „okleštěnému“ nordickému modelu. Toto však pouze jaksí organizuje soužití a nedává více „rovných“ práv k dispozici – myšlena je tímto možnost adopce dětí, či asistované reprodukce. Z celého komplexu vyplývá, že cesta smluvní se jeví pro postupné naroubování dalších rovných práv velmi rigidní, až konzervativní, což pro Francii znamená krok zpět a v komparaci s ostatními modely úprav, dopadá tato země v porovnání s ostatními ve sledované oblasti vzhledem ke své průkopnické historii na poli práv člověka a občana, nejhůře.

2. OBSAH PLATNÉ PRÁVNÍ ÚPRAVY V ČESKÉ REPUBLICE

Tato kapitola se zabývá právním rozbohem platné právní úpravy, jež vstoupila v účinnost dne prvního července 2006. Kapitola je rozdělena do šesti podkapitol podle základních logických okruhů. Úvodní podkapitola je věnována obecné charakteristice zákona. Druhá podkapitola uvede čtenáře do problematiky vzniku registrovaného partnerství v České republice, jeho prvků a předpokladů. Třetí podkapitola se zabývá neexistencí, či neplatností partnerství. Čtvrtá podkapitola řeší práva a povinnosti partnerů. Pátá podkapitola popisuje zánik a zrušení partnerství. Šestá podkapitola se zabývá „rodinnými vztahy“ v rámci vzniklého partnerství. Podkapitoly jsou uspořádány podle logické návaznosti od vzniku po zánik partnerství.

2.1. Úvod

Zákon č. 116/2006 Sb., o registrovaném partnerství ve znění pozdějších tří novel (zák. č. 261/2007, zák. č. 362/2007, zák. č. 239/2008 Sb.), upravuje uzavírání partnerství, podmínky pro jeho zrušení nebo zánik, vzájemné majetkoprávní vztahy partnerů, jejich práva a povinnosti vůči sobě navzájem, vůči institucím a vůči státu. Dále se zabývá vztahy navzájem i k příbuzným jednoho z partnerů (rodiče, děti jednoho z partnerů).

Vzhledem k obsažení prvku veřejnoprávního jsou dotčeny další zákony. Jsou to zejména zák. č. 435/2004 Sb., o zaměstnanosti, zák. č. 201/2000 Sb., o matrikách, jménu a příjmení, zák. č. 133/2000 Sb., o evidenci obyvatel a rodných číslech, zák. č. 328/1999 Sb., o občanských průkazech, zák. č. 117/1995 Sb., o státní sociální podpoře, zák. č. 337/1992 Sb., o správě daní a poplatků, zák. č. 455/1991 Sb., o živnostenském podnikání, zák. č. 200/1990 Sb., o přestupcích, zák. č. 20/1996 Sb., o péči o zdraví lidu, zák. č. 88/1968 Sb., o prodloužení mateřské dovolené a o dávkách v mateřství, zák. č. 140/1990 Sb., trestní zákon, zák. č. 141/1990 Sb., trestní řád a v návaznosti na níže uvedené i zák. č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád.

V soukromoprávní sféře je nasnadě připomenout vyvolané změny zák. č. 40/1994 Sb., občanského zákona a zák. č. 94/1963 Sb., zákona o rodině.

Všechny novely zákona jsou považovány za „technické“ a jednalo se pouze o odstranění legislativních nedokonalostí, kdy byly do několikera právních předpisů špatně navázána práva partnera a odblokování tvorby řádné sekundární legislativy.

Zákon o registrovaném partnerství dává nejen gay a lesbickým párům právní jistotu v právním řádu České republiky. Tvrdím „nejen“, neboť opět forsírují myšlenku, že se registrované partnerství netýká jen homosexuálně orientovaných osob, jak vyplývá z §1 tohoto zákona, který říká: „registrované partnerství je svazek dvou osob stejného pohlaví“, kde není o homosexualitě řeč a je vyjádřena pouze v důvodové zprávě, kde je předestíráno využití partnerství **výhradně** pro homosexuální páry stejného pohlaví.

Přívlastek **registrované** získává soužití trendovým pojmenováváním v ostatních světových úpravách, kde se od českého výrazu **zapsané**¹⁰ či **zaznamenané** liší jen neologickou signací. Pojem zapsané partnerství se objevil poprvé až v návrhu rekodifikace občanského zákona, kde je vtěleno do části druhé hlavy čtvrté (rodinného práva). Jelikož je možno slovo registrace vykládat v několikerém významu, pak s přihlédnutím na celou koncepci zákona a smyslu jeho vlastní existence lze souhlasit s názorem, že se nejedná o pouhý zápis či záznam¹¹ ale o přijetí prohlášení. Celému pojmu a vtělením do aktu při vzniku před vykonavatelem státní správy je tedy možno připisovat význam registrační. Registrační význam *strictu senso* je zanesení údaje do úředního informačního systému¹², ten je pouze důsledkem konsensu – souhlasu dvou osob vstupující do partnerství – tedy právního úkonu a následné zanesení do státem vedené evidence matričních skutečností a událostí¹³, které vede k vydání osvědčení o takovém úkonu, jež registrací získá právem (zákonem) zamýšlené následky a vytváří podmínky pro perfekci. Další naplnění pojmu registrace vidím ve spojení prvku veřejnoprávního a soukromoprávního, tedy registrace podmiňuje právní skutečnost, která však nastává *ex lege*¹⁴. a třetí význam této právní události, jež v sobě spojil prvek veřejnoprávní, tak i soukromoprávní.

Použitá legislativní zkratka **partnerství** vzhledem k popularizaci problému je jasným důkazem, že označení tolik propíraného institutu by nepomohla ani naprostá distance od termínů dotýkajících se choulostivé stránky rodinného života v České republice. Stavím se tedy za označení **registrované partnerství**, neboť je nutno budovat v každé občanské společnosti určité právní povědomí a tradici, která je zde dána od roku 1997, kdy byl poprvé zamítnut během legislativního procesu návrh zákona o registrovaném partnerství.

10 Nový občanský zákoník volil termínu „zapisované partnerství“ (zapisuje se, totiž neregistruje se).

11 Srov. důvodová zpráva k návrhu nového Občanského zákona (Eliáš, Zuklínová).

12 HENDRYCH, D. a kol.: Správní právo – obecná část. 6. vyd. Praha: C. H. Beck, 2006 str. 272.

13 §1 zákona č. 301/200 Sb., o matrikách, jménu a příjmení ve znění pozdějších novel.

14 HENDRYCH, D. a kol.: Správní právo – obecná část. 6. vyd. Praha: C. H. Beck, 2006 str. 272.

2.2. Vznik registrovaného partnerství

2.2.1 Prvky vzniku

Partnerství vzniká souhlasným projevem vůle dvou osob stejného pohlaví činěným formou souhlasného svobodného a úplného prohlášení těchto osob o tom, že spolu vstupují do partnerství. Jelikož se jedná o institut odlišný od manželství, má také svá odlišná pravidla postupu při jeho vzniku. Rozdíl mezi souhlasným prohlášením při vstupu do manželství a projevem vůle, jež musí mít formu souhlasného prohlášení je snad i neúmyslným natažením formulace ze zákona o rodině a vyplynulo tak z převzetí formulací z nového občanského zákona či celého smyslu „projevu právního úkonu“, neboť i manželské „pouhé“ prohlášení je rovněž dvoustranný právní úkon, aniž by to zákonodárce musel výslovně stanovit.

Samozřejmě se musí jednat o jednající, kteří mají stejná pohlaví. Tato skutečnost se poněkud úsměvně prokazuje povinností vyplnit formulář. Povinnost je však založena na základě ZRP a nikoli na základě zák. č. 301/2000 Sb., o matrikách, jménu a příjmení, kde by tuto úpravu (obdobně jako u manželství) občan očekával. Další skutečnosti, jako podmínka uzavření partnerství, se prokazují také ve vyplněném formuláři - dotazníku k registrovanému partnerství, ke kterému se přikládá rodný list, doklad o státním občanství (občanský průkaz či pas), výpis z evidence obyvatel o trvalém pobytu (občanský průkaz či pas), výpis z evidence obyvatel o rodinném stavu nebo o partnerství (občanský průkaz či pas), pravomocný rozsudek o rozvodu manželství (občanský průkaz či pas), případně pravomocné rozhodnutí soudu o zrušení partnerství, žil-li partner v partnerství, úmrtní list, pokud je partner ovdovělý, případně úmrtní list partnera, žil-li partner v partnerství¹⁵.

Stejná pravidla platí i pro občana Evropské unie, který chce vstoupit s českým občanem do partnerství. Dále mu však na základě zákona připadá obdobně jako u příslušníků nečlenských států, povinnost dokladovat **právní způsobilost ke vstupu do partnerství**, který nesmí být k datu uzavření partnerství starší šest měsíců, pokud jej domovský stát nevydává, musí cizinec předložit **potvrzení o osobním stavu nebo o partnerství a pobytu**, je-li cizím státem vydáváno, **úmrtní list zemřelého manžela, pravomocný rozsudek o rozvodu manželství** (pokud je budoucí partner rozvedený), **pravomocné rozhodnutí soudu o zrušení partnerství**, nebo úmrtní list zemřelého partnera, či **průkaz o povolení k pobytu pro**

¹⁵ Rozsah dokladů předkládaných ke vstupu do registrovaného partnerství byl novelou zákona č. 239/2008 Sb., sjednocen s rozsahem dokladů stanoveným k uzavření manželství zákonem o matrikách

cizince¹⁶. Příslušný matriční úřad může na žádost osoby, která chce vstoupit do partnerství a které byl udělen azyl, předložení dokladů uvedených výše prominout, je-li jejich opatření spojeno s těžko překonatelnou překážkou. Touto překážkou je například probíhající válečný konflikt v zemi původu takového cizince.

Co se týče dalšího cizineckého aspektu při uzavírání partnerství, pak je nezbytné, aby byl při aktu přítomen soudní tlumočník. Tlumočníka si partneři zajišťují na vlastní náklady. Jenom v případě, že cizinec dokonale ovládá český jazyk, o čemž předloží písemné prohlášení, nemusí být uzavírání registrovaného partnerství tlumočeno.

Osoby vstupující do partnerství činí prohlášení o vstupu do partnerství před **matričním úřadem** v kraji, který je podle místa trvalého pobytu alespoň jedné osoby vstupující do partnerství příslušný k přijetí prohlášení. Jsou-li proto závažné důvody, příslušný matriční úřad může na žádost osob vstupujících do partnerství povolit, aby prohlášení přijal jiný příslušný matriční úřad. Určení, který z matričních úřadů bude příslušný k vyřizování této agendy, je učiněno vyhláškou Ministerstva vnitra č. 200/2006 Sb., Příslušné matriční úřady, před kterými se činí prohlášení:

1. *Hlavní město Praha – Úřad městské části Praha 1*
2. *Středočeský kraj – Magistrát města Kladno*
3. *Jihočeský kraj – Magistrát města České Budějovice*
4. *Plzeňský kraj – Úřad městského obvodu Plzeň 3*
5. *Karlovarský kraj – Magistrát města Karlovy Vary*
6. *Ústecký kraj – Úřad městského obvodu Ústí n. Labem-město*
7. *Liberecký kraj – Magistrát města Liberec*
8. *Královéhradecký kraj – Magistrát města Hradec Králové*
9. *Pardubický kraj – Magistrát města Pardubice*
10. *Vysočina – Magistrát města Jihlava*
11. *Jihomoravský kraj – Úřad městské části Brno-střed*
12. *Olomoucký kraj – Magistrát města Olomouc*
13. *Moravskoslezský kraj-Úřad městského obvodu Moravská Ostrava a Přívoz*
14. *Zlínský kraj – Magistrát města Zlín*

16 Novelou zákona č. 239/2008 Sb., možnost prominout předložení dokladů na žádost osoby, která chce vstoupit do partnerství a které byl udělen azyl – úprava před novelou upravovala pouze jakési připuštění matričního úřadu nahrazení dokladů čestným prohlášením

Zákon pamatuje i na situaci, kdy jsou všechny podmínky pro vstoupivší do partnerství splněny, avšak ani jedna z osob není přihlášena k trvalému pobytu, v takovémto případě je příslušným matričním úřadem **Úřad městské části Brno-střed**. Na tomto místě připomínám, že v prvotním přijatém znění v tomto ustanovení figuroval „úřad pověřený vedením zvláštní matriky“ – jímž byl vyhláškou označován výše vyjmenovaný brněnský úřad.

Změna místa konání vstupu do partnerství je poněkud okleštěnější než u institutu manželství. Budoucí partneři mohou využít tzv. **přenesení příslušnosti** na jiný matriční úřad. Povolení k přenesení příslušnosti se uděluje na základě žádosti osob vstupujících do partnerství a jsou-li pro to závažné důvody. Svazek je nutné uzavřít na místě k tomu určeném matričním úřadem – není tedy vyloučeno jakékoli „jiné vhodné místo“, které umožňuje zvolit zákon o rodině budoucím manželům. Laicky řečeno se může jednat například o zámek ve Slavkově u Brna.

V souvislosti s tím, že u partnerství není vyžadována slavnostní forma učinění právního úkonu a ani přítomnost svědků, pak příslušný matriční úřad je oprávněn přijímat prohlášení o vstupu do partnerství na **místně k tomu určeném** bez ohledu na uctivou formu pomocí povinnosti využití slavnostního místa, jež je privilegiem sňatku. Avšak z rozhodnutí jednotlivých příslušných matričních úřadů jsou tyto rozdíly v praxi stírány, to dokonce s ohledem na efektivitu a ekonomičnost příprav k takovýmto aktům. To bude platit i v případě ohrožení života jednoho z budoucích partnerů, záleží tedy na rozhodnutí matričního úřadu v podobě matrikáře, jestli za umírajícím pro prohlášení „přijde“. Takto může učinit kdekoliv na území České republiky vyjma českých zastupitelských úřadů (např. česká ambasáda lokalizovaná na území jiného státu než Česká republika) – tato výjimka však vzhledem k tendencím odstraňování technických nedokonalostí zákona nebude dlouho zachována. Uzavřít partnerství bohužel nelze na lodi plující pod českou vlajkou či v letadle registrovaném v České republice.

Oprávnění k přijetí prohlášení budoucích partnerů v sobě nese pouze funkce **matrikáře**¹⁷ a nikoli starosty, místostarosty či člena zastupitelstva viz §4 zákona o rodině. Matrikář přijme prohlášení na základě budoucím partnerům položené otázky, zda chtějí spolu vstoupit do partnerství. Dále výslovným uvedením, že jim nejsou známy okolnosti vylučující vstup do partnerství, aniž by následovalo dotazování na vzájemné znalosti o svém zdravotním

17 §9 zákona č. 301/2000 Sb. ve znění pozdějších novel, matrikář se považuje při výkonu funkce za veřejného činitele. S přítomností a oprávněností matrikáře počítal i nový občanský zákon.

stavu, či prohlášení o společném příjmení. Samotnou formulaci týkající se zdravotního stavu, jakož i samotné provedení obřadu, nemusíme v závislosti na libovůli matričního úřadu vylučovat. O právním úkonu prohlášení se po výše uvedeném sepíše protokol, jež podepisují osoby vstupující do partnerství, matrikář a tlumočník (je-li jeho přítomnost nutná) a příslušný matriční úřad zapíše nově vzniklé partnerství do **knihy registrovaného partnerství**¹⁸.

Partner rovněž jako manžel je povinen dle zákona o občanských průkazech požádat o vydání nového občanského průkazu a to do 15 pracovních dnů od obdržení dokladu o uzavření partnerství či jiné změně osobního stavu (případ zrušení či vyslovení neplatnosti partnerství), jinak by se tím dopustil přestupku. V občanském průkazu se skutečnost „zaregistrovaní“ zapíše u stavu slovy „**partnerství**“¹⁹. Novelou zákona došlo ke změně povinně zapisovaných údajů - údaj o registrovaném partnerství se ustanovil jako povinný údaj a údaj o partnerovi jako nepovinný údaj - zapisovaném do občanského průkazu. Čímž se měla eliminovat možnost obávané diskriminace na úřadech či v jiných případech, kdy je nutné se k identifikaci prokazovat občanským průkazem.

2.2.2 Předpoklady vzniku

Každá osoba, která hodlá vstoupit do partnerství, se musí před matrikáře dostavit **osobně**, nikoli v zastoupení ve výjimečných případech používaného při uzavírání manželství²⁰.

Partnerství je přístupno za splnění zákonných podmínek každému, komu to zákon výslovně nezakazuje. První premisou z předešlého postulátu je nutnost, aby alespoň jedna z osob vstupujících do partnerství byla státním občanem České republiky, aniž by musela mít na jejím území trvalý pobyt. Vyloučení z možnosti uzavřít svazek jsou, stejně jako u manželství, ascendenti, descendenti a sourozenci. Zákon výslovně neuvádí, zda příbuzenství označené v první premise založené osvojením je překážkou uzavření partnerství²¹, s přihlédnutím k nezbytnosti ustanovení zákona o rodině o osvojení, považuji toto pouze za

18 Toto novum bylo přijetím zákona o registrovaném partnerství zavedeno i do zákona o matrikách a stalo se tak malou sestrou knihy manželství, zavedl se tedy starý osvědčení způsob zápisu matričních událostí.

19 §3 zákona č. o občanských průkazech.

20 Více viz. HRUŠÁKOVÁ, M. a kol.: Zákon o rodině, Zákon o registrovaném partnerství, Komentář, 4. vydání, Praha: C. H. Beck, 2009.

21 Toto by mohlo být zajímavé téma řešené v jiné odborné práci věnující se této problematice.

legislativní nedostatek či úsporné opatření, a tedy je nutno vyloučit „osvojené“ příbuzné z možností uzavřít partnerství²².

Další podmínkou je dosažení věku 18 let a plná způsobilost k právním úkonům. Není tedy možná varianta uzavření partnerství s přivolením soudu již od věku 16 let, jak je tomu u uzavírání sňatků.²³ Osoba vstupující do partnerství nesmí být manželem či partnerem již v jiném partnerství či manželství, takovéto partnerství bude soudem prohlášeno za neplatné. Připomínám, že zákon s tímto stavem spojuje pouze účinky soukromoprávní a nikoliv trestní, kdy za dvojí manželství může být v současné době dvojí „sňatečník“ potrestán odnětím svobody až na dvě léta. Dvojí partnerství či paralela současného partnerství a manželství zůstává bez povšimnutí i ve vládou schváleném konceptu nového trestního zákona²⁴.

2.3. Neexistence či neplatnost partnerství

Partnerství nevznikne, jestliže prohlášení trpělo podstatnou vadou, spočívající zejména v nedostatku svobodného a úplného projevu vůle, nebo pokud bylo prohlášení učiněno v omylu týkajícím se právního úkonu vzniku partnerství. Partnerství nevznikne ani tehdy, jestliže ani jedna z osob, která prohlášení učinila, nebyla v té době občanem nebo pokud bylo partnerství uzavřeno na základě nepravdivých údajů, které některá z osob vstupujících do partnerství úmyslně uvedla v dokladech požadovaných k prohlášení. Pokud by přesto došlo přes zákonný zákaz k uzavření partnerství, bude soudem prohlášeno za neplatné a bude se na něj hledět, jakoby nevzniklo, tedy s účinky *ex tunc*. Prohlášení soud učiní až na základě návrhu osoby²⁵, která na věci prokáže právní zájem, tedy pokud tím mohou být porušena či ohrožena subjektivní práva zájemce, nebo mu mohou zneplatněním právního úkonu náležet subjektivní povinnosti.

Další možností anulace nezákonného právního úkonu je v tomto případě rozhodnutí soudu o tom, že partnerství nevzniklo, řízení lze zahájit i bez návrhu. Rozlišování dle §7 zákona o RP je však velmi nejasné, neboť v prvním odstavci se hovoří o prohlášení neplatnosti s následky nevzniknutí a to pouze na návrh a v následujících odstavcích se hovoří

22 Více např. v HRUŠÁKOVÁ, M. a kol.: Zákon o rodině, Zákon o registrovaném partnerství, Komentář, 4. vydání, Praha: C. H. Beck, 2009.

23 U budoucích manželů se tak děje z velké většiny proto, že jeden ze snoubenců čeká potomka a je tedy vhodné jej na základě sňatku ustavit způsobilým, z hlediska řádné výchovy společného potomka. Partnerům o brzkém početí z biologických důvodů nemůže být řeč.

24 KOVÁŘOVÁ, D.: Právní úprava registrovaného partnerství, Právo a rodina, 7/2006

25 §80 zákona 99/1963 občanský soudní řád.

o tom, že soud může rozhodnout o tom, že partnerství nevzniklo i bez návrhu. Jedná se opět o legislativní přehlédnutí²⁶.

2.4. Práva a povinnosti partnerů

Při tvorbě již schváleného návrhu zákona o registrovaném partnerství, došlo k mnoha zásadním proměnám a posunům. V tomto místě připomenu, že schvalování obdobné právní úpravy probíhalo od roku 1997. Dále byl podobný zákon zamítnut v roce 1999 a v roce 2004, všechny byly ne zcela odlišným způsobem koncipovány od platné právní úpravy, jež je z rychlodílny a tedy občas se objeví formulační nedostatek, či vůbec v meritu smyslu ustanovení, jež v sobě zákon chová. Tento stav se projevil i na stanovení základních práv a povinností, jež v sobě partnerský svazek nosí, neboť hlubší katalog obsahu právního vztahu je výsledkem politických a zákonodárných kompromisů a tak tedy absentuje úplně.

V partnerství osoby nesou stejná práva a povinnosti. *Ad concreto* těmito mohou být jakákoliv práva. Analogie se zákonem o rodině vyloučena není, může však být vzhledem k tomu, že specialita zákona o registrovaném partnerství není dána, velmi obtížně aplikovatelná či obhájitelná. Východisko z bludného kruhu nabízí návrh nového občanského zákona, který na subsidiaritu zákonných ustanovení o rodině výslovně odkazuje. Rovněž i o záležitostech týkajících se partnerského soužití rozhodují oba partneři společně, pokud se nedohodnou rozhodne na návrh některého z partnerů soud (srov. §20 ZOR)²⁷. Předchozí zákonná premisa z praktického hlediska zdá se obsoletní až nadbytečná, jelikož schází cokoli, v čem by se partneři vůbec dohodnout mohli. Jelikož zákon však předpokládá „trvalé soužití“, pak se soužitím obvykle spojuje i společná domácnost, zajišťování jejího chodu, vyživovací povinnosti, jež budou uváděny níže, a k našemu soužití a uspokojování společných potřeb zákon nevyžaduje ani věrnost, ani respekt, ani důstojnost a ani vzájemnou pomoc, jako u manželů. Jelikož zákonodárce ani nepředpokládal reprodukční funkci párů a ani možnou péči o osvojené dítě, pak zde není vyjádřena ani společná péče o děti a vytváření zdravého rodinného prostředí, jež vůči argumentům odpůrců platné právní úpravy přijímáme

26 HRUŠÁKOVÁ, M. a kol.: Zákon o rodině, Zákon o registrovaném partnerství, Komentář, 4. vydání, Praha: C. H. Beck, 2009.

27 HRUŠÁKOVÁ, M. a kol.: Zákon o rodině, zákon o registrovaném partnerství. Komentář. 4. vydání. C. H. BECK, Praha 2009, str. 60. „Protože ze zákona plyne, e rozhodování soudu přichází v úvahu jen v podstatných věcech, platí pro nepodstatné věci, že si je manželé musejí vyřídit spolu, bez možnosti domáhat se zásahu státního orgánu. Kdyby se však stalo, že by v konkrétním případě spory o nepodstatných věcech narostly do té míry, že by to mohlo znamenat ohrožení anebo již narušení stability rodiny, jsou zde právním řádem garantovány další prostředky právní ochrany, zejména pokud by tento stav ohrožoval výchovu a výživu nezletilých dětí“.

s lehkostí. Společná péče o dítě jednoho z partnerů, jež je biologickým rodičem, bude podrobněji popsána dále.

Z ostatních aspektů práv a povinností je významné oprávnění partnera zastupovat druhého partnera v jeho běžných záležitostech toto je upraveno v §9 zákona. Jde zejména o právo přijímat za partnera běžná plnění, pokud zvláštní právní předpis nestanoví jinak. Otázka mezi „běžných záležitostí“ není vyřešena ani v rámci zákona o rodině, a tedy bude záležet na jednotlivých případech a zkušenostech jednajících osob, neboť je v naší společnosti sdělení „jsem něčí registrovaný partner či jen partner“ málo tradiční, velmi nové a v „běžných záležitostech“ velmi neznámé.

Jednání jednoho z partnerů při obstarávání běžných záležitostí partnerství zavazuje oba partnery společně a nerozdílně. To platí pro závazky vzniklé v době trvání partnerství, i v případě, že partnerství následně bylo prohlášeno za neplatné nebo zaniklo. Z partnerů se tedy stávají nikoli solidárně zavázaní manželé-dlužníci dle §145 odst. 2 občanského zákona, ale solidárně zavázaní dlužníci dle §511 občanského zákona, avšak nikoli na základě konsensu, ale ze zákona. Např.: *objedná-li jeden partner opraváře, aby opravil závadu na elektroinstalaci ve společně obývaném bytě či domě, a nezaplatí mu, může tento – v podstatě již věřitel - požadovat plnění od druhého partnera. Druhý partner se tak nemůže zbavit odpovědnosti poukazem na to, že o jednání svého partnera nevěděl. Musí se však jednat o závazky, které vznikly za dobu trvání partnerství. Aby byla zachována právní jistota třetích osob, budou závazky platné i v případě následného konce partnerství či jeho prohlášení za neplatné²⁸.*

Ustanovení o zastupování v běžných záležitostech neplatí, jestliže jiné osobě bylo známo, že druhý partner účinky vyplývající z těchto odstavců proti ní výslovně vyloučil. Těmito ustanoveními se vylučuje existence „společného jmění partnerů“ a osoby nabývají majetek do podílového spoluvlastnictví dle obecných ustanovení občanského zákona. Tento institut je výrazně tendenčním zpracováním legitimizace soužití osob stejného pohlaví, majetkové zájmy byly až ve vedlejší hledáčku, přesto je nutné tato fakta považovat za pozitivní beneficium a nepřisuzovat jim váhu obcházení zákona (srovnej například Kovářová: Právní aspekty), takto bychom totiž museli zrušit i společné jmění manželů, kteří se berou „z

28 Fiala: FIALA, J., KINDL, M., a kol.: Občanský zákoník, Komentář, I.díl, Praha, Aspi, 2009

rozumu“ a zrušit všechna manželství uzavřená od dob existence institutu, bez důrazu na obtížnost takovýto stav prokázat.

2.3.1 Vyživovací povinnost mezi partnery

Vyživovací povinnost mezi partnery předchází vyživovací povinnosti rodičů vůči dětem a to za stejných podmínek, jako se odehrávají u manželů. Pokud se jedná o dítě, které není schopno se samo živit²⁹ (v případě soustavné přípravy na budoucí povolání do 26 roku věku) a uzavře partnerství, přechází vyživovací povinnost na druhého partnera a to za podmínek, že partner je schopen zajistit řádnou obživu pro druhého (nezaopatřené dítě), pokud tuto funkci není schopen plnit (oba partneři jsou vyživovanými dětmi) nastupuje podpůrně vyživovací povinnost rodičů. Partneři, pokud jsou schopni se sami živit, mají vzájemnou vyživovací povinnost a to v takovém rozsahu, aby byla zachována hmotná a kulturní úroveň v zásadě stejná³⁰. Vyživovací povinnost měla navazovat na absentující katalog práv a povinností a mohlo být například úsporným opatřením, že nebyla katalogizována ve výčtu stejných práv a povinností v prvotních ustanoveních o obsahu právní opravy partnerství. Stejně jako výživné mezi manžely je výživné mezi partnery vyjádřením zásady obecného rodinného práva o povinnosti členů rodiny si pomáhat³¹, ovšem s nutnou paralelou vývoje teoretického sporu o výklad pojmu „rodina“³². S přihlédnutím k tomu, že i sám zákon o rodině upustil od formulace „uspokojování potřeb rodiny“ a využil pojmu „péče o společnou domácnost“.

S předpokladem, že mezi partnery neexistuje společné jmění ale pouze podílové spoluvlastnictví (jako společně nabytý majetek), musíme počítat s tím, že vyživovací povinnost se nemůže realizovat na úkor výlučného (byť podílového spoluvlastnictví) vlastnictví osoby – partnera³³. A pokud dochází k jejímu neplnění, může se jeden z partnerů obrátit s návrhem na úpravu poměrů na soud.

29 §85 zákona o rodině.

30 Více například v HRUŠÁKOVÁ, M. a kol.: Zákon o rodině, Zákon o registrovaném partnerství, Komentář, 4. vydání, Praha: C. H. Beck, 2009.

31 LUŽNÁ, R.: Právní vztahy mezi mužem a ženou, kteří nejsou manžely, Právo a rodina, 2/2007Lužná Romana.právo a rodina 2006.

32 Některé zákony s pojmem rodiny pracující, obsahují také i svou vlastní definici např. § 7 zákona č. 117/1995 Sb., „Za rodinu se pro účely tohoto zákona považuje, není-li dále stanoveno jinak, oprávněná osoba a společně s ní posuzované osoby, a není-li těchto osob, považuje se za rodinu sama oprávněná osoba.“

33 Byť se jedná o úpravu „manželského“ výživného je zde relevantní rozhodnutí dřívějšího Nejvyššího soudu SSR 1 CZ 125/75 potvrzen KS v Hradci Králové 22Co 611/1997, podle něhož "dispozice určitou přiměřenou částkou peněz ze společných prostředků nevylučuje uplatnění nároku na výživné, byť manžel by si pro nejbližší budoucnost mohl přilepšit k vyrovnání životní úrovně s druhým manželem". Manžel, který se domáhá vyrovnání

Jedním z projevů nevýhod naší „minimalistické“ právní úpravy³⁴ je, že zákon nespojuje zánik nároku na výživné mezi partnery s adekvátní kompenzací v ostatních veřejnoprávních předpisech³⁵, jako je tomu u zániku manželství. Nárok na výživné zaniká dnem smrti partnera, anebo jeho prohlášením za mrtvého. Tak má na jedné straně partner v partnerství nárok na vzájemnou výživu, ale po jeho zániku už se musí živit pouze sám, na druhé straně mu není vzájemná závislost kompenzována vdovským/vdoveckým důchodem jako je tomu u zaniklého manželství.³⁶ Požadavek proporcionality při provázání právních úprav bude rozebrán v dalším textu.

2.3.2 Vyživovací povinnost mezi partnery po zrušení partnerství

Pokud bylo partnerské soužití zrušeno, může bývalý partner, který není schopen se sám živit, žádat od bývalého partnera, aby mu přispíval na přiměřenou výživu podle svých schopností, možností a majetkových poměrů. Nedohodnou-li se, rozhodne soud o výživném na návrh některého z nich. Tedy je možno aplikovat, co bylo řečeno v předchozím odstavci. Je ovšem nutno opět forsírovat, že smyslem tohoto institutu na rozdíl od manželství není zachovat přibližně dosavadně stejnou životní úroveň partnerů, která vládla za trvání partnerství, a tedy výše výživného tak může být podstatně jiná, než by byla za trvání partnerství³⁷.

Jako sankci za nedodržení podmínek trvalosti vztahu umožňuje zákon jednomu z partnerů, kterému byla způsobena závažná újma³⁸, požadovat po druhém přiznání výživného, které by mělo zahrnovat nejen zachování jisté životní úrovně ale i zachování stavu, jaký by tu trval, kdyby partnerství nebylo bývalo bylo zrušeno a to až na dobu tří let od právní moci zrušení partnerského soužití. Po skončení této doby (až tříleté) má tato osoba nárok na výše zmíněné nižší výživné (viz předešlý odstavec).

životní úrovně, by v opačném případě byl nucen, aby si sám určil, v jaké výši si má přilepšovat, aniž by případně znal celkovou úroveň příjmu druhého manžela.

34 Více viz. v Hrušáková: HRUŠÁKOVÁ, M. a kol.: *Zákon o rodině, Zákon o registrovaném partnerství, Komentář*, 4. vydání, vydání, Praha: C. H. Beck, 2009.

35 Zákon o důchodovém pojištění.

36 rozhodnutí ESD C – 267/06 Maruko vs VddB

37 Přiměřená výživa nebude dle prof. Hrušákové ani stejná jako za trvání manželstva, ale na druhé straně půjde o více než zajištění nezbytných potřeb – k přežívání.

38 Například prof. Hrušáková uvádí v HRUŠÁKOVÁ, M. a kol.: *Zákon o rodině, Zákon o registrovaném partnerství, Komentář*, 4. vydání, .vydání, Praha: C. H. Beck, 2009, za druh újmy například opouštění osoby těžce nemocné nebo finančně závislé na druhém partnerovi vzhledem k péči o společnou domácnost.

Jako vyživovací povinnost mezi partnery, předchází vyživovací povinnost mezi bývalými partnery, vyživovací povinnosti dětí vůči rodičům a to v rozsahu v jakém bylo uvedeno výše.

Právo na výživné mezi bývalými partnery zaniká jednak dnem smrti povinného partnera nebo jeho prohlášením za mrtvého, anebo dnem, kdy oprávněný bývalý partner uzavře manželství nebo nové partnerské soužití. Povinný partner se může své povinnosti zprostit dohodou či jednorázovým odstupným a to s účinností ke dni jeho vyplacení v dohodnuté míře. Dohoda o jednorázové peněžní kompenzaci musí mít obligatorně písemnou formu, další podmínky na formu zákon neklade, jakož i jiné možné formy schválení peněžního vyrovnání. Tuto dohodu lze uzavřít ještě předtím než je partnerství pravomocně zrušeno³⁹.

2.3.2 Společné ustanovení pro výživné mezi partnery nebo bývalými partnery

V přisuzování výživného je významná otázka dokazování při zohlednění zásad civilního procesu, jako je zásada materiální pravdy, volného hodnocení důkazů etc. Při určení výživného přihlédne soud k odůvodněným potřebám oprávněného, jakož i k schopnostem, možnostem a majetkovým poměrům povinného. Při hodnocení schopností, možností a majetkových poměrů povinného zkoumá soud, zda se povinný nevzdal bez důležitého důvodu výhodnějšího zaměstnání či výdělečné činnosti nebo majetkového prospěchu, popřípadě zda nepodstupuje nepřiměřená majetková rizika.

Jelikož výživné partnerů je v podstatě shodné jako u manželů, je nutno výklad přizpůsobit také ustanovením a judikatuře vztahující se k této problematice⁴⁰. Právo na výživné se nepromlčuje. Soudním rozhodnutím jej však lze přiznat pouze ode dne zahájení řízení. Pokud by partner či bývalý partner dobrovolně plnil a to i bez soudního rozhodnutí, pak by se nejednalo o bezdůvodné obohacení.

Jelikož se výživné poskytuje v pravidelných dávkách (s výjimkou jednorázového poskytnutí formou dohody), mohou být promlčena právě tato jednotlivá opětuující se plnění. Pokud by nastaly takové okolnosti, které by zakládaly i změnu výše nároku, je nutno se na návrh takovéto změny dovolat u soudu oproti výhodě manželského soužití (týkající se úpravy výživného založené dohodou), kdy může soud zahájit řízení o změně poměrů i bez návrhu.

³⁹ Rozhodnutí NS 30Cdo 135/2004.

⁴⁰ Rozhodnutí NS 33Odo 642/2002 rozhodnutí KS Ústí nad Labem č.j.12 Co 364/2004.

Ovšem vzhledem k dnešnímu zahlcenému justičnímu prostředí se zdá toto ustanovení jako obsoletní a jako praktické se mi jeví využití zásady *vigilantibus iura*, která u výživného manželů založeném rozhodnutím soudu již dána je.

Významnou okolností je při rozhodování hledisko dobrých mravů ustanovené v §12 odst. 2 zákona, jež je shodný s § 96 odst. 2 zákona o rodině a je důsledkem ust. §3 ObčZ⁴¹. Pomocí tohoto korektivu nesmí výkon práv a povinností vyplývajících z občanskoprávních vztahů bez právního důvodu zasahovat do práv a oprávněných zájmů jiných a nemusí být v rozporu s dobrými mravy – jako rozpor s dobrými mravy uvádí prof. Hrušková v rodinně-právních případech opuštění manžela/partnera společné domácnosti pro poměr s jinou osobou. Záleží tedy na posouzení jedinečných skutkových okolností daného případu⁴².

Proti pohledávkám na výživném je možné započtení vzájemných pohledávek jen dohodou. Zákon bohužel blíže nespecifikuje její formu a mám tedy za to, že postačí ústní. Její důkazní hodnota (přípustnost) by v následných sporech však byla sporná.

2.5. Zánik a zrušení partnerství

Možnosti zániku partnerství jsou povětšinou shodné s možnostmi zániku manželství. Svazek může zaniknout smrtí jednoho z partnerů, nebo prohlášením jednoho partnera za mrtvého. Dále může být svazek zrušen rozhodnutím soudu. Co se týče právních účinků, pak partnerství zaniká dnem smrti partnera. Byl-li partner prohlášen za mrtvého, zaniká partnerství dnem, kdy rozhodnutí o prohlášení za mrtvého nabylo právní moci. Jestliže bylo prohlášení za mrtvého zrušeno, protože se zjistilo, že ten, kdo byl prohlášen za mrtvého, žije, má se za to, že jeho partnerství nepřetržitě trvalo. Pokud ale jeho partner mezitím uzavřel nové partnerství nebo manželství, dřívější partnerství se neobnoví.

Archaičností návratu statutu se zabývá nový občanský zákoník, který právní úpravu navrácení osobního statutu partnerství zcela vypouští. Autor zákona mohl projevit více prozíravosti, neboť by tím paradoxně partnerům dal „skryté“ o jedno právo navíc – právní jistotu.

Zrušení je *de facto* rozvodem partnerství. Soud rozhodne o zrušení partnerství na návrh jednoho z partnerů, prokáže-li žalobce, že partnerský vztah již fakticky netrvá – tedy můžeme

41 HRUŠÁKOVÁ, M. a kol.: Zákon o rodině, Zákon o registrovaném partnerství, Komentář, 4. vydání, .vydání, Praha: C. H. Beck, 2009. str.438.

42 Srov. Rozhodnutí NS 33Odo/2005, výklad pojmu dobré mravy 3 Cdon 69/96. Dobrými mravy se rozumí souhrn společenských, kulturních a mravních norem, jež v historickém vývoji osvědčují jistou neměnnost, vystihují podstatné historické tendence, jsou sdíleny rozhodující částí společnosti a mají povahu norem základních.

toto označit za zrušení „sporné“. Zákon připouští možnost, že se partner k návrhu na zrušení partnerství připojí. V tomto případě soud nezkoumá, zda partnerský vztah již fakticky netrvá, a rozhodne o zrušení partnerství, obdobně jako u rozvodu manželství dohodou – „zrušení nesporné“. Smluvní zrušení partnerství („pravé“ zrušení dohodou) mělo najít svou přesnou podobu v novém ObčZ, kde kromě písemné formy dohody se vyžadoval navíc zápis v knize partnerství a tímto nastávaly účinky zrušení partnerství. Jak už napovídá slovo „dohodnutý“, podívat jak to tam je nový občanský zákoník dokázal, že forma zrušení by nemusela výslovně podléhat jurisdikci soudů (ovšem toto neplatilo v novém ObčZ o manželství). Jelikož zákon umožňuje v mnoha věcech úpravu vztahů dohodou, budeme se v úvahách *de lege ferenda* zabývat i touto možností.

V občanském průkazu se skutečnost „zániku partnerství“ či jeho zániku zapíše u stavu nebo slovy „**zrušené partnerství**“ či „**zaniklé partnerství**“⁴³.

2.6. „Rodinné“ vztahy

Existence partnerství není překážkou výkonu rodičovské zodpovědnosti partnera vůči jeho dítěti ani překážkou svěření dítěte do jeho výchovy. Partner, který je rodičem, je povinen zajistit vývoj dítěte a důsledně chránit jeho zájmy při použití přiměřených výchovných prostředků, tak aby nebyla dotčena důstojnost a celistvost dítěte a ohroženo jeho zdraví, tělesný, citový, rozumový a mravní vývoj⁴⁴. Citace zákona vypadá spíše jako argument, který používají odpůrci zákonné úpravy pro možnost výchovy dětí v partnerství, či pro budoucí možnost adopcí dětí stejno-pohlavními páry⁴⁵.

§ 13 odst. 2 zákona je pravděpodobně nejdůležitějším, nejdiskutabilnějším a snad nejpopulárnějším (myšleno z negativního hlediska) ustanovením zákona. Dřívější návrhy, které nebyly schváleny právě možnost adopce připouštěly. S přihlédnutím na dobu, kdy byly předkládány to bylo velmi odvážné. Avšak cesta podobných zákonných úprav se vydala cestou zbojnickou (na rozdíl například od Španělska, kdy změny v poměrech týkajícího se stejného pohlaví byly velmi razantní), a tedy bude přinejlepším využívat metody drobných ústupků, které postupně budou zákonodárci svěřovat institutu partnerství a to se projeví snad i na změně právě tohoto ustanovení: „Trvající partnerství brání tomu, aby se některý z partnerů stal osvojitelem dítěte“. Brání se zde jak osvojení dítěte, jehož biologickým rodičem je jeden

43 §3 zákona č. o občanských průkazech.

44 HRUŠÁKOVÁ, M. a kol.: Zákon o rodině, Zákon o registrovaném partnerství, Komentář, 4. vydání, .vydání, Praha: C. H. Beck, 2009.

45 MACH, P. a kol.: Registrace partnerství: pokrok, nebo nezodpovědné riziko? Praha : CEP – Centrum pro ekonomiku a politiku, 2006.

z partnerů, tak i osvojení zcela „cizího“ dítěte. Možnost adopcí dětí, jejichž biologickými rodiči není ani jeden z partnerů (*společná adopce - joint adoption*) umožňuje v Evropě **Švédsko, Belgie, Španělsko, Velká Británie, Nizozemsko, Island**. Možnost adopce dítěte, jehož biologickým rodičem je jeden z partnerů (*second-parent adoption*) připouští **Belgie, Dánsko, Německo, Island, Nizozemí, Norsko, Španělsko, Švédsko či Velká Británie**. Jedinou možností, jak si osvojit dítě, je tedy *individuální adopce*, jež není tak na očích, ale v praxi je velmi sporadicky využívána.

Velmi zajímavým úkazem, jež byl také opomenut v katalogizaci práv a povinností partnerů, je povinnost společné péče o dítě. Pokud jeden z partnerů pečuje o dítě a oba partneři žijí ve společné domácnosti, podílí se na výchově dítěte i druhý partner. Povinnosti týkající se ochrany vývoje a výchovy dítěte se vztahují i na tohoto partnera. Tedy je zde druhý partner postaven do role „macechy“/„nevlastního otce“ (srovnej §33 ZOR), kdy je determinující podmínkou pro výkon péče společná domácnost. Partner nemá obdobně jako manžel (nerodič) vyživovací povinnost a není ani oprávněn k jeho zastupování a správě majetku dítěte.

Nabízí se otázka, jak budou upraveny právní vztahy ke společně vychovávanému dítěti při zániku partnerství (smrt partnera, prohlášení za mrtvého). V praxi bude tento případ velmi častým jevem a to ve stejném poměru jako v manželstvích, neboť statistiky úmrtí nerozlišují, zda je člověk v partnerství či manželství. Tuto situaci lze vyřešit několika způsoby:

*Bud' bude dítě svěřeno na základě §45ZOR rodinnému příslušníku do péče;
či může být svěřeno do péče jiného vhodné osobě – tedy partnerovi.*

Je nutné tedy využít tohoto institutu a požádat si o poručenství a s odůvodněním, jež bude klást důraz na zachování stability rodinného (*largo sensu*) a výchovného prostředí si nechat dítě svěřit do péče. Jelikož následně nebude bránit adopci překážka existence partnerství, je možno si dítě i osvojit⁴⁶.

46 HRUŠÁKOVÁ, M. a kol.: Zákon o rodině, Zákon o registrovaném partnerství, Komentář, 4. vydání, Praha: C. H. Beck, 2009.

3. PRÁVNÍ ÚČINKY ZÁKONA V OSTATNÍCH PRÁVNÍCH ODVĚTVÍCH

Završení právního úkonu uzavření partnerství pro partnerky či partnery znamená nikoli překvapivé, avšak tolik preargumentované důsledky. Právní konsekvence v řadě různých oblastí občanského života sebou nesou dvě strany nazírání na životní závazek. Jsou jimi práva a na druhé straně povinnosti, které svazkem existujícím „na papíře“ sebou nesou právní respekt ve veřejném životě. Podle pořadí závažnosti je nutno zmínit následující oblasti:

majetkové vztahy;
nájem bytu;
dědické právo
právo ochrany osobnosti
důsledky v trestním právu;
práva pacientů;
právní stav v zákoně o zaměstnanosti
právu sociálního zabezpečení;
živnostenské podnikání;
aspekty v daňovém řízení;
civilně právní účinky a
mezinárodně právní důsledky.

3.1. Majetkové vztahy

Zákon o registrovaném partnerství nezakotvuje institut společného jmění manželů či bezpodílového spoluvlastnictví a tedy výraz, který je vtisknut v občanském zákoně ustanovením §145 odst. 2 o společném jmění manželů manželství týkající se plnění závazků společnou a nerozdílnou měrou, nemůže mít svou obdobu v zákoně o registrovaném partnerství, které druh bezpodílové majetkové formy společenství de facto vylučuje. Úpravu nalezneme teprve v ust. §511 občanského zákona, který ve spojení s §9 zákona o registrovaném partnerství vytváří společně a nerozdílně odpovídající společenství za závazky a to vzniklé na základě zákona.

Co se týče vlastnictví věcí – majetku (v užším slova smyslu movitých a nemovitých⁴⁷), tak uzavřením registrovaného partnerství nepochází, jak již bylo výše uvedeno, ke vzniku žádného společného jmění partnerů. Je tedy nutno vycházet z § 137 a násl. občanského

47 KNAPPOVÁ, M.a kol.: Občanské právo hmotné 1, 4. vydání, Aspi, Praha 2005, str. 225 a násl.

zákona, tedy že věci nabyté za trvání partnerství (běžně auto, byt, dům, vybavení domácnosti a nutno zmínit domácí zvíře) nabudou partneri věc do podílového spoluvlastnictví, poměrně podle míry účasti na pořízení (logicky pokud se například na zakoupení podílů), pokud je dohodnuto mohou i rovným dílem. Tím je vyřešen i *lapsus* nabytí všech ostatních věcí do individuálního vlastnictví jednoho z partnerů.

K rozlišení, kdy přichází v úvahu jedna z variant, může přispět ust. §147 odst. 1 pís. a občanského zákona, který negativním výčtem vypočítává věci, jež nespadají do SJM a je tedy jasné, že co se týče partnerů, tak druhý se na získání věci (darem, děděním či restitucí) nepodílel a to ani v nejmenší míře, je tedy individuálním vlastnictvím. Tedy pokud pořídí partneri věc a každý na tuto věc něco přispěje, pak se stává věc spoluvlastnictvím a pokud se partneri nedohodnou jinak, nabudou věc do podílového spoluvlastnictví rovným dílem, tedy každá strana nabude ideální polovinu věci, a to bez ohledu na to, jakou výši se na koupi věci podílela. Ovšem za dobu trvání partnerství je nemožným jevem neustále sledovat, zda bylo například něco pořízeno z výlučných prostředků toho druhého či naopak. V případě sporu nese důkazní břemeno osoba domáhající se vlastnictví nebo spoluvlastnictví, tedy ona by musela prokázat, že je vlastníkem nebo jen spoluvlastníkem věci, jíž se domáhá.

Právě v jakémsi „ztraceném přehledu“ můžeme spatřovat latentní potřebu právě ustanovit do zákona úpravu společného jmění. Jedním z účelů vzniku registrovaného partnerství je oficiální změna osobního „individuálního“ stavu do stavu společenství a také vzájemná sociální a ekonomická podpora, jež je z jednou funkcí manželství/partnerství⁴⁸.

Nezávislost existence partnerství i spoluvlastnictví se projeví zejména pokud se partneri rozhodnou společenství ukončit. V tu chvíli také vyvstane otázka, zda ukončit i spoluvlastnictví či nadále zůstat v majetkovém spojení. Z povahy tohoto spojení vyplývá, že nelze nikoho nutit, aby v něm nadále setrval, proto zákon připouští jeho zrušení⁴⁹. Forma zrušení je ponechána na vůli účastníků⁵⁰. Prvou dohodou, jež toto upravuje je ust. §141 ObčZ (které musí mít v případě nemovitostí písemnou podobu a nést s sebou všechny náležitosti či úkony, které vyžadují zákony⁵¹), jako druhou je možno využít (což bude častějším jevem u

48 Důvodová zpráva k zákonu č. 115/2006 Sb.

49 FIALA, J., KINDL, M., a kol.: Občanský zákoník, Komentář, I.díl, Praha, Aspi, 2009

50 R 54/73: Možnost zrušení a vypořádání podílového spoluvlastnictví nelze vyloučit nebo omezit dohodou.

51 Dohoda o zrušení a vypořádání spoluvlastnictví jako dvoustranný právní úkon musí splňovat veškeré obecné náležitosti právních úkonů, což je předpokladem jejího vzniku a platnosti (§ 34 a násl.). Forma dohody o vypořádání musí být písemná, jen pokud je předmětem nemovitost (až podle této dohody lze provést odpovídající zápisy do katastru nemovitostí). Jestliže dohoda o zrušení a vypořádání neměla písemnou formu, je každý ze

zrušení partnerství soudem) rozhodnutí soudu a to na návrh, některého ze spoluvlastníka (ust. §142 OZ).

3.2. Vztahy k nájemnímu bytu

Vztahy k nájemnímu bytu jsou upraveny hlavní kodifikací civilního práva – občanským zákonem (dále jen ObčZ) a to jako speciální ustanovení, jež navazují na úpravu společného nájmu bytu manžely. Osoba, která uzavřela registrované partnerství, má po dobu trvání partnerství právo užívat byt, jenž je v nájmu druhého partnera a práva s tím spojená, tedy dle ust. § 688 ObčZ právo užívat společné prostory a zařízení domu, jakož i požívat plnění, jejichž poskytování je s užíváním bytu spojeno (používání energií, úklidových služeb či příslušenství ve společných prostorách). Toto právo má za trvání partnerství partner i proti vůli druhé partnera (např. v případě sporu mezi partnery).

Samotným uzavřením partnerství však nevzniká společný nájem bytu (družstevního bytu), jehož nájemcem je jeden z partnerů. Stejně tak společný nájem bytu nevzniká, pokud se stane jeden z partnerů nájemcem bytu (družstevního bytu) za trvání partnerství. Ustanovení umožňující vznik společného nájmu bytu dohodou (§ 700 ObčZ) tím nejsou dotčena. Jsou tedy jediným způsobem, jak si zajistit společný nájem bytu, a to dohodnout se v nájemní smlouvě s pronajímatelem na společném nájmu bytu (to neplatí pro družstevní byty). Pokud měla jedna strana pronajatý byt již před vznikem partnerství, mohou požádat pronajímatele o změnu/dodatek nájemní smlouvy. V obou těchto případech je však předpokladem společného nájmu bytu souhlas pronajímatele.

Na základě výše uvedeného a za splnění předpokladů občanského zákoníku v ust. §115, můžeme hovořit o následném vzniku „**společné domácnosti**“ a o aspektech z toho plynoucích. Společnou domácnost tvoří dle zákonné dikce domácnost, jež tvoří fyzické osoby, které spolu trvale žijí a společně uhrazují náklady na své potřeby.

Ustálená judikatura soudů tento pojem upřesňuje tak, že společnou domácností se rozumí soužití dvou nebo více fyzických osob, které spolu žijí trvale a které společně uhrazují náklady na své potřeby (příprava potravy, úklid byt). Společná domácnost zpravidla předpokládá společné bydlení v jednom nebo více bytech (k naplnění jejích znaků proto

spoluvlastníků povinen vydat ostatním na požádání písemné potvrzení o tom, jak se vypořádali (odst. 2). Nevydání potvrzení není důvodem neplatnosti vypořádání, jeho vydání se lze domáhat prostřednictvím soudu.

nepostačují např. občasné návštěvy) a uhrazování nákladů na bydlení (tedy placení nájemného, služeb apod.)⁵².

Pokud nedojde ke vzniku společného nájmu, pak zrušením, popřípadě vyslovením neplatnosti nebo neexistence partnerství, zaniká právo partnera, který není nájemcem bytu, tento byt nadále užívat.

Záležitosti nájmu bytu po **smrti partnera**, který měl byt v pronájmu, dojde k **přechodu nájmu na pozůstalou** osobu - druhého partnera⁵³. Podmínkou však je, že se zemřelou osobou žil/a v den její smrti ve společné domácnosti a že nemá vlastní byt. Za této situace dojde k přechodu nájmu, přestože partneři společný nájem bytu neměli. Avšak dojde-li k zániku partnerství jinak než smrtí partnerky či partnera, tedy zrušením partnerství nebo vyslovením neplatnosti či neexistence partnerství, potom zcela zanikne právo osoby, která není nájemcem bytu, byt užívat.

3.3. Dědění

Právní úprava dědění po jednom z partnerů – zůstaviteli, je obsažena v ustanoveních části sedmé ust. §460 a násl. ObčZ, kdy v podstatě došlo k rozšíření množiny oprávněných dědiců a to o zanechavšího partnera, kdy mu byla přiřčena pozice rovná pozici zůstavší/ho manželky/manžela. Tedy vztahují se na něj ustanovení o nabývání dědictví, možnosti odmítnout napadající dědictví a následná úprava dědické nezpůsobilosti.

V případě úmrtí jednoho z partnerů zákon výslovně upřednostňuje vůli zůstavitele v podobě zanechané závěti či listiny o vydědění, pokud však takováto zanechána není nastupují dědici ze zákona (§461odst.2)⁵⁴. Zákon rozlišující dědické skupiny podle „blízkosti“ k zůstaviteli, řadí partnera jednak do první dědické skupina to za podmínky, že zůstavitel zanechal nevyděděné a dědicky způsobilé potomky – v takovémto případě dědí v první skupině uvedení stejným dílem (např. má-li zůstavitel dvě děti, budou s partnerem každý dědit jednu třetinu). V tomto momentě bych ráda upozornila i na fakt, že, jak již bylo výše několikrát upozorněno na neexistující společné jmění manželů, nedochází také k jeho vypořádání – tedy v podstatě se nedědí z poloviny majetku, nýbrž z majetku celého, což při své jednoduchosti vypořádání celého dědictví, může budit opět důkazní nouzi pozůstalého partnera, kterýžto majetek v podstatě do dědictví spadá.

52 Lužná, R. právní vztahy mezi mužem a ženou, kteří nejsou manžely.

53 §706 ObčZ – mají, kromě partnera, toto právo za stejných podmínek i jeho děti, rodiče, sourozenci, zeť a snacha.

54 K autonomii vůle zůstavitele např. Causa curiana.

V praxi však bude většinou častější případ, kdy zůstavitel nezanechal potomky, a to ani vyděděné či nezpůsobilé či zde nejsou ani děti potomků, které by mohly v případě odmítnutí dědice neodmítnout dědictví. Dědit (jako právní nástupce se stává *alter egem*⁵⁵) bude v druhé dědické skupině jednak partner, dále rodiče zůstavitele a ti, kteří žili po dobu alespoň jednoho roku před jeho smrtí ve společné domácnosti a kteří z tohoto důvodu pečovali o společnou domácnost⁵⁶, a nebo byli výživou odkázáni na zůstavitele (pokud by tedy existoval pozůstalý partner a dva rodiče, měl by partner nárok na ½ dědictví a každý rodič na ¼). Rozdíl v dědění podle první dědické skupiny je však ten, že dědické podíly jsou sice stejné, avšak s podmínkou, že pozůstalému partnerovi z dědictví případně **vždy** nejmeně polovina dědictví, tedy při neexistenci ostatních dědiců dědictví celé.

Předmětem dědictví jsou pouze věci, které měl zůstavitel ve svém vlastnictví. U věcí, které měli partneři v podílovém spoluvlastnictví, se předmětem dědictví stane pouze podíl zemřelé osoby (např. ideální polovina nemovitosti).

3.4. Osobnostní práva

S právní událostí smrti souvisí i nově vznikající **právo partnera uplatňovat nároky plynoucí z ochrany osobnosti** (prof. Knappová ve své učebnici *Občanské právo hmotné* používá termínu „všeobecná osobnostní práva“) zemřelého partnera (§15 ObčZ). Občanskoprávní ochrana osobnosti je zcela nezávislou kapitolou, odlišnou od právní úpravy dědictví a co se týče jeho nabývání, také do této míry zcela nezávislou. Netýká se totiž úpravy majetkově-právních poměrů po smrti zůstavitele, nýbrž se jedná o ochranu ústavního principu zakotveného v ústavních dokumentech (zejména Čl. 6 a 7 Listiny s konkretizací v Čl. 10⁵⁷) a dále v mezinárodních dokumentech, jež jsou součástí českého právního řádu⁵⁸.

Předmětem ochrany osobnosti vymezeným v §11 ObčZ je právo každého člověka na ochranu zejména svého života a zdraví, na ochranu občanské cti a lidské důstojnosti, jakož i svého soukromí, svého jména a projevů osobní povahy. Občanský zákoník vyjmenovává oblasti ochrany jednak velmi široce tak i taxativně, tedy je možné se domáhat občanskoprávní ochrany v případě prostředků komunikace, obydlí (srov. Čl. 7 Charty) či také ochrany před

55 KNAPPOVÁ, M. kol.: *Občanské právo hmotné 1*, Praha, Aspi, 2005.

56 rozhodnutí NS 26 Cdo 2458/2007

57 „Každý má právo, aby byla zachována jeho lidská důstojnost, osobní čest, dobrá pověst a chráněno jeho soukromí. Každý má právo na ochranu před neoprávněným zasahováním do soukromého a rodinného života. Každý má právo na ochranu před neoprávněným shromažďováním, zveřejňováním nebo jiným zneužíváním údajů o své osobě.

58 Čl. 8 Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod; komunitární ochrana osobnostního práva na základě rozhodnutí ESD C - 29/69 Stauder, či samotné Charty základních práv a svobod v Čl. 3, 7, 8.

formami diskriminace a to nejčastěji z důvodu sexuální orientace (srov. Čl. 21 Charty-vyrovnáno přijetím antidiskriminačního zákona)⁵⁹. Objevujeme zde i právní statky a zájmy, jež jsou chráněny jinými represivnějšími právními instrumenty (trestní právo). Občanskoprávní úprava však tvoří pouze obecný základ ochrany a některé složky ochrany týkající se specializovaných témat nacházíme například v právu duševního vlastnictví, jež se s občanským zákonem výslovně nevylučují. Tristní nedoplnění můžeme nalézt v oblasti veřejného práva a to v případě tiskového zákona tzv. **práva na odpověď, jímž je zaručena obrana proti mediální „síle slova“**, totiž přísluší po smrti fyzické osoby pouze jejímu manželu či dětem. S jistou pojistkou lze však použít ještě občanskoprávní ustanovení, jejichž použití v případě partnerského nároku se tiskový zákon nedotýká⁶⁰.

Pomocí prostředků – obecných či specifických⁶¹, které občanský zákoník poskytuje, se může partner domáhat stejných nároků jako osoba, jíž se dotýká, za svého života a to bez ohledu na to, zda do zásahu osobnostních práv došlo za života nebo až po smrti druhého partnera.

Oprávněná osoba se může domáhat soudní cestou upuštění od neoprávněných zásahů do práv a odstranění následků. Pokud by se toto nejevilo dostačujícím, má za splnění podmínek §13 ObčZ právo na náhradu nemajetkové újmy a to v **penězích**. Ust. §16 ObčZ forsíruje také premisu o nevyhnutelnosti náhrady **veškeré další škody** dle obecných ustanovení o náhradě škody a to v případě jejího vzniku souvisejícího se zásahem právě do osobnostních práv (může tomu být například ušlý zisk či poškození ošacení při dehonestujícím zásahu)⁶².

3.5. Institut osoby blízké

Občanskoprávní kodifikace zakotvuje institut osoby blízké a to s obecnou působností promítající se do ostatních právních odvětví (pokud ty neobsahují svoji právní úpravu osob blízkých)⁶³. Přijetím zákona o registrovaném partnerství jsou partneři chápáni bez dalšího (není nutno prokazovat splnění podmínek § 116 ObčZ věta za středníkem) jako **osoby blízké**

59 BOBEK, M.; BOUČKOVÁ, P.; KÜHN, Z.: Rovnost a diskriminace, 1. vydání, Praha: C. H. Beck, 2007.

60 KNAPPOVÁ, M. kol.: Občanské právo hmotné 1, Praha, Aspi, 2005

61 Tamtéž.

62 Tamtéž.

63 Tamtéž.

a to jako osoby navzájem příbuzensky blízké v důsledku uzavření partnerství a po dobu jeho trvání bez zřetele, žijí-li společně či nikoli, jako je tomu u institutu domácnosti⁶⁴.

Z právního statutu osoby blízké vyplývá řada práv a povinností v ostatních právních oblastech (např. při odškodnění bolesti u vzniklé škody na zdraví, u předkupního práva třetí osoby, trestní právo, finanční právo).

3.6. Aspekt registrovaného partnerství v trestněprávní rovině

Registrovaný partner je stejně jako manžel či manželka považován podle trestního zákona i zákona o přestupcích za osobu blízkou. Trestní zákon obsahuje autonomní definici osob blízkých jimiž se rozumí příbuzný v pokolení přímém, osvojitel, osvojenec, sourozenec, manžel a **partner**. Zmíněná definice má význam v konkrétních ustanoveních.

První z nich se vyskytuje v ustanoveních § 165 a násl. – některé formy trestné součinnosti, kdy není trestná osoba, jež spáchala trestný čin nadřezování ve prospěch osoby blízké, ledaže by se jednalo o trestný čin vlastizrady, rozvracení republiky, záškodnictví, teroru, teroristického útoku, sabotáže, vyzvědačství, účasti na zločinném spolčení, genocidia, nebo takto učinila s cílem opatřit sobě nebo jinému majetkový prospěch.

Co se týče nepřekážení trestného činu, pak není trestný partner (jako osoba blízká), nemohl-li trestný čin překazit bez značných nesnází, nebo aniž by sebe nebo osobu blízkou uvedl v nebezpečí smrti, ublížení na zdraví, jiné závažné újmy nebo trestního stíhání. Uvedení osoby blízké v nebezpečí trestního stíhání však nezbavuje pachatele trestnosti, týká-li se nepřekážení trestného činu vlastizrady, teroru, teroristického útoku, záškodnictví, sabotáže, vyzvědačství, ohrožení utajované informace podle, účasti na zločinném spolčení, nebo genocidia.

Z hlediska *trestního práva procesního* je význam uzavření registrovaného partnerství výraznější a to z hlediska práv, jež mohou partneři v trestním řízení využít. Jednak trestněprocesní norma řadí partnera do kategorie osob se samostatnými obhajovacími právy, což umožňuje partnerovi - osobě obviněné z trestného činu - zvolit obhájce, pokud tak obviněná osoba neučinila sama. Je-li obviněná osoba zbavena nebo omezena na způsobilosti k právním úkonům, může jí partner zvolit obhájce i proti její vůli.

64 Zastánci rigidního stavu před přijetím zákona používali jako protiargument nutnosti úpravy soužití stejno-pohlavních osob, již zakotvenou úpravou osoby blízkých či domácnosti.

Ve výčtu samostatných obhajovacích práv příslušejících partnerovi je i právo podat opravný prostředek proti odsuzujícímu rozsudku ve prospěch odsouzené osoby, avšak pouze s jejím souhlasem, silně využívané právo odepřít výpověď jako svědek v trestním řízení vedeném proti obviněnému partnerovi, právo odmítnout svědeckou výpověď, jestliže by tím vystavil svého partnera nebo sebe nebezpečí trestního stíhání.

V rovině zahájení trestního stíhání figurují některé trestné činy, pro které lze vést trestní řízení a dále v něm pokračovat (je-li zde podezření, že se jeden partner dopustil určitého skutku, který nese znaky skutkové podstaty některého z níže uvedených trestných činů proti druhému partnerovi) jen se souhlasem poškozeného – partnera⁶⁵. Jedná se například o trestný čin neposkytnutí pomoci, ublížení na zdraví, ohrožování pohlavní nemocí, znásilnění, omezování osobní svobody, vydírání, krádeže, opilství apod.⁶⁶. Podobnou úpravu můžeme nalézt i v ust. §68 č. 200/1990 Sb., zákon o přestupcích, jež obsahuje opět samostatnou definici osob blízkých a tedy staví partnera (postiženou osobu) do pozice, bez jehož **návrhu** nemůže být přestupek projednáván.

3.7. Aspekt péče o zdraví a informovanost o zdravotním stavu partnerky či partnera

Novelou § 23 odst. 1 zákona č. 20/1966 Sb., o péči o zdraví lidu v ustanovení o poučení a následném souhlasu nemocného se rozšířil pomocí zavedení partnera v občanském zákoníku o okruh osob blízkých, kteří mají právo (místo pacienta, jehož zdravotní stav či povaha onemocnění to vyžadují) na informace o zdravotním stavu nemocného pacienta a to včetně informací o účelu a povaze poskytované zdravotní péče a každého vyšetřovacího nebo léčebného výkonu, jakožto i o jeho důsledcích, alternativách a rizicích potřebných výkonů. Dále má partner jako osoba blízká za situace, kdy pacient není schopen udělit souhlas, právo k nahlížení do zdravotnické dokumentace a oprávnění k dalším úkonům, jež jsou uvedeny v §67a odst. 12 pís. b a pís. c zákona o péči o zdraví lidu.

Z dalších oprávnění partnera jako osoby blízké **po smrti** druhého partnera lze jmenovat souhlas s použitím těla zemřelého pro lékařské potřeby, právo na informace o tom,

65 Tento souhlas lze vzít zpět, a to až do doby, než se odvolací soud odebere k závěrečné poradě. Výslovně odepřený souhlas však nelze znovu udělit.

66 Dle obecných ustanovení trestního řádu (§163) souhlasu poškozené osoby není třeba, je-li zřejmé, že souhlas nebyl dán nebo byl vzat zpět v tísni vyvolané výhrůžkami, závislostí nebo podřízeností, byla-li způsobena činem smrt partnera nebo trpí-li poškozená osoba duševní chorobou nebo poruchou pro kterou byla zbavena či omezena na způsobilosti k právním úkonům. K těmto situacím docházelo dříve v případech domácího násilí, kdy oběť domácího násilí nedala souhlas k trestnímu stíhání partnerky či partnera nebo jej vzala pod tlakem zpět, novelou TŘ bylo toto odstraněno a pro ostatní případy je tu pojistka §163a TŘ.

jaký byl zdravotní stav pacienta, který zemřel, o příčinách úmrtí a o výsledku pitvy, byla-li provedena, právo v přítomnosti zdravotnického pracovníka nahlížet do zdravotnické dokumentace, nebo do jiných zápisů vztahujících se ke zdravotnímu stavu pacienta, právo na pořízení výpisů, opisů nebo kopií těchto dokumentů mají osoby blízké zemřelému pacientovi⁶⁷.

3.8. Aspekt partnerství v zákoně o zaměstnanosti

Novelou zákona č. 435/2004 Sb., o zaměstnanosti se rozšířila možnost partnera využít pozici partnerství jako „vážného důvodu“ a to k prominutí či toleranci splnění zákonem stanovených povinností, či povinností přímo uložených úřadem práce⁶⁸. Pokud tedy partner prokazatelně namítne, že povinnost nebyla splněna v důsledku **místa výkonu nebo povahy zaměstnání partnera**, úřad práce bude mít zákonnou povinnost tuto skutečnost vzít na vědomí a nepostihovat tuto osobu či naopak v něčem pomoci a vyhovět⁶⁹.

Ustanovení §5 pís. c bod 5. tohoto zákona je zákonným opatřením, jež má sloužit především k zabránění zbytečnému odloučení partnerů a motivaci k aktivitě při všeobecném hledání zaměstnání, a to při následování partnera „za prací“.

Vykonává-li partner práci mimo místo trvalého pobytu, partner hledající zaměstnání může z tohoto vážného důvodu požádat o zprostředkování zaměstnání úřad práce ve správním obvodu, kde se zdržuje, a nemusí tak dojíždět na úřad práce v obvodu svého bydliště.

Osoba hledající práci nemůže být rozhodnutím úřadu práce vyřazena z evidence uchazečů o zaměstnání, pokud je místo výkonu nebo povaha práce jejího partnera důvodem toho, že nesplnila některou ze stanovených povinností, např.:

odmítne nastoupit do vhodného zaměstnání;

neplní podmínky stanovené v individuálním akčním plánu;

odmítne nastoupit na dohodnutou rekvalifikaci, neúčastní se rekvalifikačního kurzu ve stanoveném rozsahu.

67 Neurčil-li za svého života jinak.

68 Typicky dostavit se v daný den na úřad práce, či dodržovat harmonogram návštěv jednotlivých zaměstnavatelů - srov. §31, kdy se nejedná o maření součinnosti s úřadem práce, když se nedostavíte právě z vážného důvodu.

69 Například ust. §28 – Uchazeč o zaměstnání může požádat příslušný úřad práce o zprostředkování zaměstnání úřadem práce, v jehož správním obvodu se z vážných důvodů skutečně zdržuje; srov. §109 zákona.

Nedokončí-li osoba hledající zaměstnání z důvodu místa výkonu nebo povahy práce svého partnera rekvalifikaci nebo nenastoupí-li do vhodného zaměstnání odpovídající její rekvalifikaci, kterou právě získala, není povinna uhradit náklady rekvalifikace.

Také v případě, že se z důvodu povahy práce nebo místa výkonu práce svého partnera nedostaví na úřad práce ve stanoveném termínu, nemělo by takovéto jednání být úřadem práce chápáno jako maření součinnosti, které by jinak bylo důvodem pro vyřazení z evidence uchazečů o zaměstnání.

Za nutnost považuji zmínit se o zbytečném legislativním poklesku, kdy ust. §5 pís. c bod 2. obsahuje vymezení vážného důvodu jako nezbytnou osobní péči o fyzickou osobu, pokud se jedná o osobu blízkou dle zákona č. 155/1995 Sb., o důchodovém pojištění. Potíž nalezneme v tom, že definice osoby blízké v tomto zákoně zbytečně nezahrnuje také partnera. Ten, pokud bude pečovat o druhého partnera, tak musí být splněny ještě další podmínky, jež nemusí ve všech partnerstvích převládat⁷⁰.

3.9. dopad na zákon o matrikách, jménu a příjmení

Změnou zákona č. 301/2000 Sb., o matrikách, jménu a příjmení se uzavřel právní rámec formalizace-registrace partnerství jako právní události, jež se zapisuje do státní evidence. Kromě matrik narození, manželství, úmrtí přibyla novelou i matrika registrovaného partnerství a náležitě k tomu také přibyla kniha registrovaného partnerství.

Důležité je se v souvislosti se zákonem o matrikách zmínit o praktickém aspektu, kterým je možná změna příjmení jednoho z partnerů a to v tom ohledu, jak by mohl být nahrazen právní stav upravený v §8 zákona o rodině (tedy společné-stejně příjmení) a to pomocí žádosti z „vážného důvodu“ dle § 75 tohoto zákona. Matričními úřady je uzavření partnerství jako vážný důvod všeobecně akceptován⁷¹.

3.10. Aspekt partnerství v právu sociálního zabezpečení

Významné a nezbytné účinky nacházíme v oblasti sociálního zabezpečení zejména v zákoně č. 117/1995 Sb., o státní sociální podpoře, v zákoně č. 111/2006 Sb., o pomoci v hmotné nouzi a zákoně č. 463/1991 Sb., o životním minimu. Ten stanoví, že dávky státní sociální podpory náleží při splnění dále stanovených podmínek pouze fyzické osobě

70 Potřebný partner musí být osobou, která se podle zvláštního právního předpisu považuje za osobu závislou na pomoci jiné fyzické osoby ve stupni II (středně těžká závislost), ve stupni III (těžká závislost) nebo ve stupni IV (úplná závislost) 3a), pokud s uchazečem o zaměstnání trvale žije a společně uhrazují náklady na své potřeby.

71 ke změně příjmení na podobu příjmení užívaného v jiném členském státě Evropských společenství - rozhodnutí ESD C - 148/02 Garcia Avello v. Belgian State.

(dále jen "osoba"), jestliže osoba a **osoby společně s ní posuzované** splní další podmínky v zákoně uvedené – zákon pro osobu oprávněnou a osoby společně posuzované s ní používá rovněž pojmu rodina (srov. § 7 odst. 1 zákona). Za **osobu společně posuzovanou** se považuje, kromě nezaopatřených dětí, manžel, partner a další (viz. §7 odst. 2), pokud s oprávněnou osobou spolu trvale žijí (např. pokud spolu užívají byt) a společně uhrazují náklady na své potřeby. Poslední podmínka se u partnerů žijících v registrovaném partnerství považuje vždy za splněnou.

Partner jako osoba společně posuzovaná je důležitá z hlediska stanovení částek rozhodných pro nárok na dávky státní sociální podpory a jejich výši, jež se odvíjí od částek životního minima celé rodiny⁷². Novelou zákona č. 239/2009 došlo k transpozici Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2004/38/ES ze dne 29. dubna 2004 o právu občanů Unie a jejich rodinných příslušníků svobodně se pohybovat a pobývat na území členských států a to tak, že se stejné postavení, jaké v tomto zákoně již měli partneři podle zákona o registrovaném partnerství, přiznalo též občanům členských států EU, kteří uzavřeli registrované partnerství podle právních předpisů platných v členských státech EU.

Dále existující registrované partnerství je vyloučením statutu tzv. osamělého rodiče a v zákoně č. 187/2006 Sb., o nemocenském pojištění, kdy se v souvislosti s institutem registrovaného partnerství doplnila definice osamělého zaměstnance pro získání některých dávek nemocenského pojištění.

3.11. Vliv partnerství na veřejnoprávní podmínky podnikání fyzických osob

Úprava registrovaného partnerství přinesla některé své důsledky do sféry živnostenského podnikání fyzických osob. Změnou zákona č. 455/1991 Sb., o živnostenském podnikání mohou pozůstalí partneři v živnosti pokračovat po úmrtí podnikatele až do skončení řízení o projednání dědictví a to hned ze tří právních důvodů:

- a) jako dědicové ze zákona, pokud není dědiců ze závět;*
- b) pokud je dědiců ze závěti pozůstalý manžel nebo partner, i když není dědicem, je-li spoluvlastníkem majetku používaného k provozování živnosti - může v živnosti pokračovat pouze společně s těmito dědici a*

⁷² Přídavek na dítě, sociální příplatek, příspěvek na bydlení a další.

c) pozůstalý manžel nebo partner splňující podmínku uvedenou v písmenu b), pokud v živnosti nepokračují dědicové – pokračuje v živnosti sám⁷³.

Úmrtí podnikatele a oznámení živnostenskému úřadu úmysl pokračovat v živnosti zesnulého však samo o sobě nestačí k tomu, aby pozůstalý partner mohl navázat na podnikání zesnulého partnera. Partner, který hodlá pokračovat v živnosti musí splňovat všeobecné a zvláštní podmínky provozování živnosti stanovené v §6⁷⁴ a §7 (odborná nebo jiná způsobilost), nebo u partnera nesmí být dány překážky podle § 8 ŽivZ, anebo nemá-li pobyt na území České republiky, pokud jej živnostenský zákon vyžaduje (v takovémto případě musí partner neprodleně ustanovit odpovědného zástupce).

3.12. Daňové řízení

V § 8 zákona č. 337/1992 Sb., o správě daní a poplatků je stanoveno, že každý je povinen vypovídat jako svědek nebo osoba přezvědná o důležitých okolnostech v daňovém řízení týkajícím se jiných osob, pokud jsou mu známy. Avšak s několika výjimkami. Výpověď může odepřít ten, kdo by jí způsobil nebezpečí trestního stíhání sobě nebo osobám blízkým. Zákon o správě daní a poplatků obsahuje svou vlastní úpravu „osob blízkých - osobou blízkou se pro účely tohoto zákona rozumí manžel, partner, druh, příbuzný v řadě přímé a jeho manžel nebo partner, sourozenec a jeho manžel nebo partner, osvojitel a jeho manžel nebo partner, osvojenec a jeho potomci, manžel nebo partner osvojence a manželé nebo partneri jeho potomků“.

Specifikem daňového řízení je výpověď tzv. osoby přezvědné⁷⁵. Partner má v tomto řízení právo odepřít svědeckou výpověď, nebo nevypovídat jako osoba přezvědná, pokud by tím svoji osobu nebo svého partnera vystavil nebezpečí trestního stíhání.

3.13. Civilně procesní účinky

O civilně procesních účincích hovoříme v souvislosti s návrhem na zrušení partnerství, na vyslovení neplatnosti a neexistence partnerství. Všechny tyto případy se kryjí s případy žaloby na rozvod manželství, návrhu na vyslovení neplanosti, či neexistence manželství, kdy nelze dosáhnout změny rozhodnutí ve věci jinak než řádným opravným prostředkem a to

⁷³ §13 odst.2 zákona. Pokud osoby uvedené v odstavci 1 písm. b), c) a e) hodlají pokračovat v provozování živnosti, jsou povinny oznámit tuto skutečnost živnostenskému úřadu ve lhůtě 3 měsíců ode dne úmrtí podnikatele.

⁷⁴ Dosažení věku 18 let, způsobilost k právním úkonům, bezúhonnost.

⁷⁵ Dle §8 odst. 5 je jí každý, kdo má znalosti o povšechných poměrech určitého daňového subjektu nebo celé skupiny daňových subjektů nebo oboru činnosti či majetkového vlastnictví, které jsou předmětem zdanění.

odvoláním. Nepřípustné ve výše uvedených případech je podání žaloby na obnovu řízení, dále žaloby pro zmatečnost a rovněž dovolání. Důvody pro vyloučení z přezkumu mimořádnými opravnými prostředky jsou dvojí, jednak je to zachování právní jistoty osob, jež pravomocným rozhodnutím dosáhly určitého právního stavu, a druhým je zabránění možnosti vzniku pololegální polygamie⁷⁶, kdy rozhodnutí, jež je v právní moci, zakládá určitý stav věci rozsouzené, které nebrání uzavření dalšího partnerství již trvající partnerství – a tedy bývalý partner by v mezidobí uzavřel další partnerství se podrobil obnově řízení, kde by původní rozhodnutí o zrušení partnerství bylo zrušeno, pak by se obnovilo původní partnerství a zároveň by zde existoval svazek nový.

3.14. Mezinárodně-právní aspekty

Se stále se zvyšujícím počtem států, které nějakým způsobem zakotvují právní úpravu soužití osob stejného pohlaví, se zvyšuje i potřeba řešení právních vztahů institucionalizovaného soužití s mezinárodním prvkem, zajímá však ostatní státy, které budou případně muset řešit celou řadu právních problémů v případě zrušení registrovaného partnerství a problémů vyplývajících například ze skutečnosti, že jeden z partnerů bydlí nebo má majetek na území jiného státu.

Nevýhodou a jakýmsi zpomalovačem mezinárodní koordinace úpravy vztahů je nejednotný přístup k uznávání partnerství a hlavně nejednotný přístup k jeho úpravě.

Jelikož se mezinárodní smlouvy, jimiž je Česká republika vázána, na danou oblast nevztahují, je do značné míry obtížné najít odrazový můstek právě pro řešení různých životních situací.

Velmi často bylo vzhlíženo k nařízení Rady (ES) č. 2201/2003 ze dne 27. listopadu 2003 „Brusel 2bis“ o příslušnosti, uznávání a výkonu rozhodnutí ve věcech manželských a ve věcech rodičovské zodpovědnosti, to však nenaplnilo očekávání možnosti zahrnutí kolizních ustanovení o registrovaných partnerstvích.

Jediným právní vodítkem významné právní síly a to na poli Evropských společenství je Zelená kniha Komise Evropských společenství (přijata v Bruselu v roce 2006 – COM 2006) o kolizních legislativních normách ve věcech úpravy majetků manželů, včetně otázky

⁷⁶ HRUŠÁKOVÁ, M. – KRÁLÍČKOVÁ, Z.: *České rodinné právo*, 3. vydání, Brno: Masarykova Univerzita, Doplněk 2006.

příslušnosti soudů a vzájemného uznávání soudních rozhodnutí, která zahrnuje doporučení ve věcech partnerských.

Účelem této Zelené knihy bylo zahájit rozsáhlé konzultace ohledně právních otázek vyvstávajících v mezinárodním měřítku, které se týkají režimů upravujících majetek manželů a také majetkových dopadů **jiných forem partnerských svazků**. Kniha pojednává o různých problémech v těchto věcech, kde je potřeba přijmout legislativní normy Společenství⁷⁷, či upravit národní právo potřebám plynoucím ze základních lidsko-právních dokumentů či obecných zásad právních na nichž Evropská společenství stojí.

Zelená kniha upozorňuje na nedostatky v transpozici kolizních legislativních norem upravujících právní režim majetku manželů do jiných forem soužití a hledá tedy jiná kritéria pro majetkové důsledky registrovaných partnerství. V České republice má být tento problém vyřešen přijetím nového zákona o mezinárodním právu soukromém⁷⁸, kdy do kolizního ustanovení §67 s názvem „Registrované partnerství a obdobné poměry“, byla zakotvena pravomoc českých soudů k rozhodování o zrušení vztahů vznikajících z jiných svazků, než je manželství, a to podle práva státu místa uzavření svazku a to v případech, kdy je alespoň jeden z partnerů českým občanem a má obvyklý pobyt v České republice, byť uzavřel partnerství například v Německu, nebo se jedná o dva cizí státní příslušníky, kteří mají obvyklý pobyt v České republice⁷⁹. Soud bude rozhodovat podle práva státu, v němž registrované partnerství nebo obdobný poměr vznikl⁸⁰.

Co se však týče současného stavu, lze jen říci, že k rozhodování o zrušení partnerství registrovaného na jejich území jsou příslušné orgány té země, v níž se nachází lokalita, kde je partnerství registrováno. Národní režim rovněž neřeší případy, kdy není jasné, které orgány jsou příslušné pro rozhodování (například v době odluky) o rozdělení majetku dvojice, která získala statut registrovaného partnerství v zahraničí⁸¹.

Zelená kniha pouze forsíruje nedostatečnou propracovanost problematiky a upozorňuje na obecnou tendenci uplatňovat běžné předpisy o mezinárodní příslušnosti soudů, což

77 Zelená kniha přístupná z <http://eur-lex.europa.eu/>

78 Důvodová zpráva k návrhu zákona o mezinárodním právu soukromém

79 Vládní návrh zákona o mezinárodním právu soukromém přístupný z http://obcanskyzakonik.justice.cz-tynymce-storaeš/files/vladni_navrh_ZMPS.pdf

80 Z důvodové zprávy“ Stěžejní náplní je úprava kolizních norem, které stanovují pravidla pro právní způsobilost, právní jednání, manželství, poměry mezi rodiči a dětmi, partnerství, osvojení, věcná práva, dědictví, cenné papíry a závazková práva. Nově se zde řeší např. otázka kvalifikačního problému, jež v dosud platném zákoně nebyla nijak upravena a jež představuje jednu z nejsložitějších oblastí mezinárodního práva soukromého.

81 Právně vyspělejší země, jako například Dánsko, Švédsko již tyto kolize svými normami upravují

především znamená, že by se určité majetkové spory mezi příslušníky takových dvojic mohly řídit Nařízením (EC) č. 44/2001, které neplatí pro režimy upravující majetek manželů. Kniha dále vyzývá alespoň ke konečné kompilaci roztržštěných předpisů, jež se již uplatňují u majetkových důsledků zrušení takových svazků (např. společný majetek, bydlení) v mezinárodním měřítku.

Sečteno podtrženo, neexistuje mezinárodní smlouva, kterou by Česká republika byla vázána v oblasti kolizní problematiky partnerství. Neexistuje ani komunitární úprava a dále ani zákon č. 97/1963 Sb., o mezinárodním právu soukromém a procesním, neupravuje vztahy registrovaného partnerství s mezinárodním prvkem. Lze snad jen vyjmout několik málo ustanovení zákona o mezinárodním právu soukromém týkajících se postavení cizinců dle § 32 „cizinci mají v oblasti svých osobních a majetkových práv, pokud tímto zákonem nebo zvláštními předpisy není stanoveno jinak, stejná práva a stejné povinnosti jako státní občané českoslovenští. Z tohoto můžeme vyvodit závěr, že partneři - cizí státní příslušníci – žijící v institucionalizovaném svazku uzavřeném podle cizího právního řádu na území České republiky, mají pouze ta práva, které zákon přiznává českým státním občanům, kteří uzavřeli partnerství podle zákona č. 115/2006 Sb.. Toto tvrzení podpírá i zásada, že stát může uznávat pouze ty právní instituty, které sám zná⁸².

Co se týče pravomoci soudů rozhodovat v partnerských vztazích s mezinárodním prvkem, pak zde vzniká problém plynoucí z různorodých právních úprav a z používaného názvosloví ve státech, jež obdobné svazky upravují. Tak si například představme, že ukrajinský občan uzavře se španělským občanem ve Španělsku manželství. Problém však vznikne, když se z jakéhokoli důvodu přestěhují například do státu upravující „pouze“ registrované partnerství jako je Česká republika. V České republice získají trvalý pobyt a rozhodnou se svazek ukončit. Otázkou je, zda bude příslušný k rozhodování soud český a podle jakého řádu rozhodne. Obecným hraničním určovatelem k určení, který soud bude příslušný v rodinných záležitostech, je občanství osoby nebo pobyt. Kolizní ustanovení se však týká pouze manželů a na partnery se nevztahuje. Není tedy možno určit český soud jako příslušný⁸³. V takovémto případě bohužel stejno-pohlavními manželům nezbude nic jiného než odcestovat do místa státu uzavření svazku a ukončit jej dle platných zákonů domovského státu.

82 Tato otázka souvisí s problematikou volného pohybu pracovníků v rámci Evropských společenství upraveného v Nařízení č. 1612/68 ze dne 15.10. 1968 o volném pohybu pracovníků uvnitř Společenství

83 Takovýto lapsus už se novému zákonu o mezinárodním právu soukromém, jak již bylo výše uvedeno vyhnul.

4. NOVÝ OBČANSKÝ ZÁKON

Vláda dne 27. dubna 2009 schválila návrh nové kodifikace soukromého práva v původní připravené verzi, kromě malých změn, kterou připravilo ministerstvo spravedlnosti. Změnami je myšleno vypuštění zapsaného partnerství z části II. Hlavy IV Ministerstvem spravedlnosti, a to až po mezirezortním připomínkovém řízení, aniž ministerstvo tento svůj krok jakkoli zdůvodnilo, či zmínilo v důvodové zprávě k návrhu zákona předkládanému poslanecké sněmovně⁸⁴.

Za takovýchto okolností se může zdát nelogické neschválenou právní úpravu rozebírat, avšak spatřuji v našem právním řádu dvě pojistky k nápravě. Funkci zákonodárného sboru jako takového nese s sebou Parlament ČR, a tedy je tu možnost podání pozměňovacího návrhu a to v podobě původního znění navrhované kodifikace občanského zákoníku⁸⁵. A druhou je již existující platný a účinný zákon č. 115/2006 Sb., který je nanejvýš žádoucí do vypuštěné podoby návrhu implementovat.

Již v prvních věcných záměrech při tvorbě rekodifikace civilního kodexu z roku 2001 se počítalo se začleněním institutu zapsaného partnerství. Ano, už v této době, kdy došlo k druhému pokusu a k druhému zamítnutí kodifikace partnerství Parlamentem ČR, byla jeho existence považována za nezbytnost⁸⁶.

V roce 2005 vznikl první návrh občanského zákoníku, jehož autoři přinesli zcela zásadní argumenty jednak pro zařazení tohoto institutu do připravovaného kodexu tak i pro následnou samostatnou kodifikaci partnerského statusového práva. V souvislosti s přijetím platné právní úpravy bylo v důvodové zprávě před vypuštěním zásadních ustanovení o zapsaném partnerství uvedeno: „*I když zákon č. 115/2006 Sb., o registrovaném partnerství a změně některých souvisejících zákonů nabídl homosexuálně orientovaným občanům České republiky určitou institucionalizaci jejich vztahů, stále nelze říci, že by bylo vytvořeno takové*

84 Jedná se o dobu, kdy byla vládě vyslovena nedůvěra 24.3.2009 a dnem jmenování nové vlády (8. 5. 2009) v nastávajícím období s třesem židlí ve svých resortech došlo k vypuštění ustanovení o zapsaném partnerství téměř nepozorovaně, byť s následným bouřlivým nesouhlasem odborné či zájmové veřejnosti. K tomuto nešťastnému kroku došlo za tak nešťastných vnitropolitických okolností, že situace vyvolávala dojem zmatku, který lze kdykoli využít k tichému zboru křehkého konsensu politiků a odborníků.

85 Zákon se nachází ve stadiu 1. čtení.

86 ELIÁŠ, K., ZUKLÍNOVÁ, M.: Principy a východiska nového kodexu soukromého práva. Praha: Linde, 2001.

právní prostředí, jaké je v intencích Protokolu č. 12 – dodatku k Evropské úmluvě o lidských právech, kde se výslovně zakazuje (kromě jiného) diskriminace osob z důvodů pohlaví a sexuální orientace (Convention for the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms, ETS no. 177). Je cílem a smyslem zde navrhaných ustanovení takové právní prostředí nastolit, zejména pokud jde o některé aspekty statusové roviny a pokud jde o majetkovou rovinu vzájemných vztahů dvou osob stejného pohlaví. Odráží se to v některých doplněních a některých změnách platné právní úpravy“.

Potřebu koncentrace všech statusových záležitostí do unifikované právní úpravy pravděpodobně přemohla námitka neprávního významu o níž se vyhneme spekulacím a ponecháme na dalším vývoji.

„Vyčlenění zapsaného (registrovaného) partnerství do zvláštního zákona mimo občanský zákoník tak odporuje textu i záměru nového občanského zákoníku. Institut zapsaného partnerství je pevně svázán s celou řadou dalších institutů občanského práva, jako je ochrana osobnosti, nájemní bydlení, dědění nebo pojem osoby blízké. Vyčlenění zapsaného (registrovaného) partnerství do zvláštního zákona jde proti smyslu jednotného kodexu občanského práva a bude působit zbytečné legislativně technické problémy, jako je odkazování těchto dvou zákonů na sebe navzájem. Praktickým důsledkem provedené změny je pokračování nedostupnosti velmi potřebného institutu společného jmění pro zapsané (registrované) partnery. A konečně je třeba si uvědomit, že občanský zákoník má přetrvat desítky let, měl by být tedy kodexem moderním, odrážejícím trendy dnešní doby, a nikoli návratem do minulosti, nerespektujícím ani platný právní stav“⁸⁷.

První významnější změnou oproti stávající právní úpravě je procedura vzniku partnerství. Ta je koncipována syntézou stávající právní úpravy partnerství a manželství. Tedy uzavření se děje před matrikářem, ale obligatorně přítomni musí být ještě navíc dva svědci. Tato změna od stávající právní úprava je hodnocena autory jako méně významná, ale pokud vezmeme v potaz zamýšlenou trvalost společenství, je přinejmenším důstojná vůči parterům, kterým se dostává důstojné formy svazku a pro páry, jež zamýšlí uzavřít partnerství, motivující.

⁸⁷ Stanovisko Pracovní skupiny pro otázky sexuálních menšin k vypuštění institutu zapsaného partnerství z připravovaného návrhu občanského zákoníku, dostupné na: <http://www.vlada.cz/cz/pracovni-a-poradni-organy-vlady/rfp/sexualni-mensiny/pracovni-skupina-pro-otazky-sexualnich-mensin-24225/>

Do sekce motivačně-důstojných úkonů při právním úkonu by bylo možné zařadit prohlášení o společném jménu a příjmení. To lze učinit právě při vstupu do partnerství s tím rozdílem, že i u partnerů se uplatnilo pravidlo, že příjmení popřípadě uváděné na druhém místě je příjmení připojené, resp. připojované.

Co se týče místa, kde má být projev vůle učiněn či přenesení možnosti uzavřít partnerství do jiného kraje, pak toto mělo být ponecháno beze změny, jako i nemožnost činit projev vůle v zastoupení.

K formám zákazů, pro které občan nemůže vstoupit do partnerství, návrh udával občanství partnerů (jež chtějí vstoupit do partnerství), jež jsou dvěma cizími státními příslušníky a to vzhledem k dosud nevyjasněným poměrům zejména evropským, pokud jde hlavně o uznávání partnerství, ale i o jednotný přístup k jeho úpravě. Není přípustné, aby do partnerství vstupovaly dva cizí státní příslušníci⁸⁸.

Narozdíl od platné právní úpravy, která v sobě neskrývá hlubší katalog obsahu právního vztahu, je nově navrhovaná úprava výsledkem zralého posouzení potřeby úplné úpravy práv a povinností partnerů. Kromě konstatování, že partneři mají stejná práva a povinnosti, se autoři zabývali provázáním s rodinně-právními ustanoveními nového zákona a pro účely definice práv a povinností měl §869 odst. 2 výslovně odkazovat na obdobné použití ustanovení o právech a povinnostech manželů, zejména pak pro vzájemná majetková práva a povinnosti se použijí obdobně ustanovení majetkového práva manželského, pro poměry týkající se bydlení se použijí obdobně ustanovení o bydlení manželů, pro dědění se použijí obdobně ustanovení o dědění manželů, a pro vzájemnou vyživovací povinnost, jak v době trvání partnerství, tak i po jeho zrušení, se použijí obdobně ustanovení o vzájemné vyživovací povinnosti manželů, popřípadě rozvedených manželů, ledaže osoby, které mají v úmyslu spolu vstoupit do partnerství, spolu uzavřou smlouvu, v níž vzájemné budoucí poměry samy upraví, a to i pro případ zániku partnerství. Tato smlouva vyžaduje formu veřejné listiny a bylo by jí možno nazvat jakousi „předpartnerskou smlouvou“. Z tohoto výčtu autoři vyloučili ustanovení týkající se osvojení manželi, tímto se analogicky uzavřela cesta (jako je tomu u platné právní úpravy) úpravy práv a povinností týkající se adopcí partnerů.

Za významnou změnu by se dalo považovat zavedení zrušení partnerství dohodou, tedy nikoli připojení se k návrhu na zrušení partnerství soudem, jako tomu je doposud. Smluvní

88 Důvodová zpráva k návrhu nového občanského zákona (Eliáš/Zuklínová) .,

zrušení partnerství („pravé“ zrušení dohodou) mělo najít svou přesnou podobu v novém ObčZ, kde kromě písemné formy dohody se vyžadoval navíc zápis v knize partnerství a tímto nastávaly účinky zrušení partnerství. Jak už napovídá slovo „dohodnutý“, nový občanský zákoník dokázal, že forma zrušení by nemusela výslovně podléhat jurisdikci soudů (ovšem toto neplatilo v novém ObčZ o manželství)⁸⁹. V případě nemožnosti nalezení shody měla být stále ponechána otevřená cesta zrušení soudem v civilním řízení, kde je nutno prokazovat „kvalifikovaný rozvrat“⁹⁰ svého vztahu.

Jako práva a povinnosti za trvání partnerství se dle manželského práva posuzují i právní důsledky zániku partnerství. Jedná se především o majetkové, resp. osobně-majetkové důsledky zániku partnerství, jež se mohou dotknout nejen práv třetích osob, ale popřípadě i dítěte, které s partnery žije, bez ohledu na to, jaké je jeho konkrétní právní postavení (dítě partnera z předchozího manželství, dítě partnerovy zemřelé manželky atd.). Rovněž v partnerství je třeba chránit slabšího z obou partnerů. Je proto na místě, aby se obdobně použila ustanovení o důsledcích zániku manželství. Platná právní úprava následky zániku partnerství neuvažuje⁹¹.

Co se týče důsledků vzniku a zániku partnerství, pak má pro práva a povinnosti partnerů stejné důsledky jako manželství, pokud zákon nestanoví jinak. Tedy právní účinky ve zvláštních právních předpisech (soukromoprávních či veřejnoprávních) jsou konečně v plné míře rovné s manželstvím. Což, byť vyjádřeno velmi jednoduše, bez vyvolání potřeby novelizací zvláštních právních předpisů, je konečně důstojným řešením právního postavení stejno-pohlavních párů v demokratickém právní státě.

89 Viz důvodová zpráva k návrhu nového občanského zákona (Eliáš/Zuklínová).

90 Kvalifikovaný rozvrat blíže v rozhodnutí NS 1CZ 13/69 a další.

91 Důvodová zpráva k návrhu nového občanského zákona (Eliáš/Zuklínová).

Závěr

Při vypracovávání této práce bylo cílem podrobněji rozebrat platnou právní úpravu registrovaného partnerství v České republice, popsat druhy ostatních právních úprav obdobných svazků a předesíť účinky zákona o registrovaném partnerství. Neopomenutelnou součástí tohoto textu byl také zběžný popis návrhu *de lege ferenda* již zpracovaného a navrhovaného na legislativní úrovni státu v podobě vypuštěné části II. Hlavy IV nového občanského zákona. V závěru však musím prezentovat několik málo osobních úvah, které se týkají možné novelizace platné právní úpravy.

Při úvahách nad možnými variantami zlepšování právního stavu úpravy soužití stejnopohlavních párů nesmíme opomenout ani úvahy o tom, jak je možné přivést platnou právní úpravu k větší perfektnosti a k minimálnímu politickému konsenzu napříč politickým spektrem, který je vzhledem k historickému vývoji a osudu části II. Hlavy IV nového občanského zákona v nadcházejícím období značně nejistý. I přesto zde bude existovat potřeba upravit stávající stav platné právní úpravy a doplnit některá ustanovení zákonů souvisejících.

Jako první bod uvádím zavedení partnera jako osoby blízké do §24 zákona č. 97/1963 Sb., o důchodovém pojištění. Tím se bude kompenzovat nárok na výživu mezi partnery⁹², který existoval za života partnera, v případě úmrtí vdovským/vdoveckým důchodem, jako je tomu u zaniklého manželství.

Za druhý nejvýraznější bod potřeby změny celé právní úpravy považuji za vhodné vypustit ustanovení §13 odst. 2 zákona o registrovaném partnerství z platné právní úpravy. Kontroverzní ustanovení je právně diskriminační vůči možnosti jednotlivce adoptovat si dítě, což je v rozporu jak s ústavním pořádkem České republiky, tak i s mezinárodními smlouvami, jimiž je Česká republika vázána. V tomto ohledu však není možná cesta zjednání nápravy pomocí klasického legislativního procesu, nýbrž je třeba jej odstranit a to explicitně pomocí návrhu⁹³ dle §64 a násl. zákona č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu.

Třetí oblastí, ve které je třeba se s novým institutem registrovaného partnerství řádně vyrovnat, je mezinárodní právo soukromé. Je třeba si tuto otázku partnerského vztahu s mezinárodním prvkem především vyřešit na národní úrovni a nečekat na zdlouhavé cesty

⁹² §10 zákona o registrovaném partnerství

⁹³ Kdo může podat návrh na zrušení zákona nebo jeho jednotlivých ustanovení viz čl. 87, čl. 95 Ústavy

mezinárodních úmluv. Řešení spočívá například v novelizaci, jejíž meritum týkající se registrovaného partnerství či obdobných svazků by bylo shodné s řešením v nově navrhovaném zákoně o mezinárodním právu soukromém.

Návrh nového občanského zákona otevřel dveře v mnoha ohledech úpravě vztahů dohodou. Takto byl řešen především zánik partnerství, kdy se partneři jednoduše sešli a sepsali „listinu o zrušení“, či byla na snadně úprava majetkových vztahů za trvání manželství. Nebylo by tedy ulehčením zahlcenému soudnímu systému umožnění dohodnutých zrušení partnerství pomocí písemné smlouvy i v současné právní úpravě? Myslím si, že ano a že už je na čase.

Za nezbytnou úpravu rovněž považuji zavedení společného jmění partnerů a společný nájem bytu, jehož úprava by byla stejná jako u manželů, byť i formou, kdy zákon jednoduše odkáže na použití ustanovení o manželství na partnerství. Registrované partnerství není totiž jen jakýsi rodinně-právní závazek, ale především jde o způsob ekonomického a sociálního soužití, kdy každým okamžikem nabývají partneři vlastnických práv k věcem, něco zcizují a bohužel není možné například po 50. letech soužití v případě potřeby (dědění) prokazovat, který partner vlastnil věc na počátku.

V souvislosti s možností dědit po jednom z partnerů je také třeba upravit i některé veřejnoprávní předpisy, týkající se nápadu dědictví. Konkrétně zákon č. 357/1992 Sb., o dani dědické a dani darovací a dani z převodu nemovitostí, a to tak, aby byly partneři zařazení v §11 zákona do první skupiny pro účely výpočtu daně, a to hned za „manžela“. Současná právní úprava dává pouze možnost zařadit partnera do druhé skupiny a to jako osobu „osobu, která s nabyvatelem, dárcem nebo zůstavitelem žila nejméně po dobu jednoho roku před převodem nebo smrtí zůstavitele ve společné domácnosti a která z tohoto důvodu pečovala o společnou domácnost nebo byla odkázána výživou na nabyvatele, dárce nebo zůstavitele, což dle mého názoru nemůže být vždy použitelné a na partnera, který žil se zemřelým partnerem jen půl roku by se tato kategorie „osoby žijící ve společné domácnosti“ nevztahovala.

Uzavřeme-li tento text, zjistíme, že Česká republika si nevedla nejhůře při uzákonění svazků osob stejného pohlaví. Mnoho homosexuálních párů žijících na našem státním území by pravděpodobně neměnilo, přesto se zákon potýká s mnoha legislativními nedostatky ať už v terminologii nebo nedomyšlením zásadních ustanovení o právech a povinnostech partnerů. V této práci byly vyličený prvky a předpoklady vzniku partnerství, předpoklady neexistence a

důvody jeho neplatnosti. Z nastíněných práv a povinností byla rozebrána zákonem stanovená vyživovací povinnost v průběhu a po zániku partnerství a způsoby zániku partnerství.

Nejzajímavější se mi jeví část týkající se právních účinků, zde byly popsány v téměř plné míře a s přihlédnutím k jejich počtu je třeba si přát, aby novelizacemi dotčených zákonů, ve kterých se bude partnerovi přiznávat právo či povinnost, vzrostla nejen kvantita, ale i kvalita navrhovaných změn ve prospěch partnerů.

Přes vědomí právně-technické nedokonalosti platné právní úpravy ke dni 31.12. 2008, uzavřelo partnerství 712 párů. Ke stejnému datu bylo zrušeno či jinak zaniklo 13 partnerství, což je cca 1,8% z celkově uzavřivších⁹⁴. Což je argumentem pro můj názor, který číší z mého komplexního právního vzdělání, totiž jedním z pramenů práva - pomineme-li formální prameny – jsou i společenské vztahy, poměry ve společnosti, její historický vývoj, zvyklosti, potřeby a zájmy jednotlivých skupin obyvatel⁹⁵ v demokratickém právním státě. Občané jsou lidmi, kteří mají potřebu žít společenským životem a tvořit různá uskupení pro zajišťování základních lidských potřeb – můžeme tomu říkat rodina, hromádka či partnerství, princip je vždy stejný. Společenství si žádá respekt ze strany státu, rovnost před zákonem s jinými uskupeními a rovněž demokratickou rovnost, na kterou by od dob Velké francouzské revoluce neměla mít vliv víra, politické pletichy a lidské komplexy.

94 Zdroj <http://www.colourplanet.cz/52942-za-dva-a-pul-roku-pres-700-partnerstvi!> Informace ze zdroje navazují na informace shromažďované od počátku Gay iniciativou v ČR, která již zanikla. Nyní tyto údaje zpracovává na základě údajů matričních úřadů portál Colour Planet.

95 HENDRYCH, D. a kol.: *Správní právo – obecná část*. 6. vyd. Praha: C. H. Beck, 2006

Seznam použitých pramenů

Literatura:

- [1] BARŠOVÁ, A.: *K některým právním a politickým aspektům partnerského soužití gayů a lesbiček*. Ženská práva jsou lidská práva. Sborník přednášek ze semináře. Brno: Nesehnutí, 2002.
- [2] BOBEK, M.; BOUČKOVÁ, P.; KÜHN, Z.: *Rovnost a diskriminace*, 1.vydání, Praha: C. H. Beck, 2007.
- [3] BOELE-WOELKI, K., FUCHS, A.: *Legal recognition of same-sex couples in Europe*, Intersentia, 2003
- [4] ELIÁŠ, K., ZUKLÍNOVÁ, M.: *Principy a východiska nového kodexu soukromého práva*. Praha: Linde, 2001.
- [5] FIALA, J., KINDL, M., a kol.: *Občanský zákoník, Komentář, I.díl*, Praha, Aspi, 2009
- [6] GRÉČ, J.: *Prehľad legislatívy vo svete, upravujúcej spolužití dvoch osôb rovnakého pohlaví. Spoločná cesta k institutu registrovaného partnerství na Slovensku*. Sborník příspěvků. Bratislava: Iniciatíva Inakosť, 2001.
- [7] HADERKA, F. J.: *Několik poznámek k nedávnému pokusu o právní institucionalizaci homosexuálního soužití v České republice*. Správní právo, 1998, č.5.
- [8] HENDRYCH, D. a kol.: *Správní právo – obecná část*. 6. vyd. Praha: C. H. Beck, 2006
- [9] HOLUB, M.: *Registrované partnerství, ani ryba ani rak*, Právní rozhledy, 9/2006, s. 314-315
- [10] HRUŠÁKOVÁ, M. a kol.: *Zákon o rodině, Zákon o registrovaném partnerství, Komentář*, 4. vydání, Praha: C. H. Beck, 2009.
- [11] HRUŠÁKOVÁ, M.: *Zákon o registrovaném partnerství*, Bulletin advokacie, 2/2007, s.18-24.
- [12] HRUŠÁKOVÁ, M. – KRÁLÍČKOVÁ, Z.: *České rodinné právo*, 3. vydání, Brno: Masarykova Univerzita, Doplněk 2006.
- [13] HUBÁLKOVÁ, E.: *Evropská úmluva o lidských právech a Česká republika. Judikatura a řízení před evropským soudem pro lidská práva*. Praha: Linde, 2003.
- [14] KNAPPOVÁ, M. kol.: *Občanské právo hmotné 1*, Praha, Aspi, 2005
- [15] KOMENDA, A.: *Ke kořenům křesťanské homofobie*, Acta Universitatis Palackianae Olomucensis, Iuridica 2. 2000;2.:99-112.
- [16] KOVÁŘOVÁ, D.: *Právní úprava registrovaného partnerství*, Právo a rodina, 7/2006, s.7-9
- [17] KRÁLÍČKOVÁ, Z.: *České rodinné právo po vstupu České republiky do Evropské unie*, Právní rozhledy 21/2005, Praha
- [18] LUŽNÁ, R.: *Právní vztahy mezi mužem a ženou, kteří nejsou manžely*, Právo a rodina, 2/2007, s.1-5
- [19] MACH, P. a kol.: *Registrace partnerství: pokrok, nebo nezodpovědné riziko?* Praha : CEP – Centrum pro ekonomiku a politiku, 2006.
- [20] SVOBODA, J.: *Registrovaná partnerství v Nizozemí*. Ad notam, 1998, č. 3, str. 110-112
- [21] ŠIŠKOVÁ, N.: *Dimenze ochrany lidských práv*. Praha: ASPI, 2003
- [22] ŠIŠKOVÁ, N.: *Evropská unijní ochrana lidských práv*. Praha: Linde, 2001
- [23] VESELÁ, R. a kol.: *Rodina a rodinné právo, historie současnost a perspektivy*. Praha: Eurolex Bohemia, 2003

- [24] WAALDIJK, K.: *Cestou malých změn: Jak se v Nizozemí prosadilo manželství partnerů téhož pohlaví*. Sociální studia č.7, Brno: Masarykova univerzita, 2002, dostupné z: <http://www.partnerstvi.cz/rp-waaldijk/cestou-malych-zmen.phtml>.
- [25] ZUKLÍNOVÁ, M.: *Otazníky na jinými (totiž – než manželskými) soužitím z pohledu rodinného práva*, Právní rozhledy, 6/1999, s. 295-299
- [26] *Analýza situace lesbické, gay, bisexuální a transgender menšiny v ČR*, Pracovní skupina pro otázky sexuálních menšin ministryně pro lidská práva a národnostní menšiny. Praha. 2007.
- [27] *Zásada nediskriminace v právu Evropské unie*. Praha: ministerstvo práce a sociálních věcí, 2001.
- [28] Důvodová zpráva k návrhu zákona č. 115/2006 Sb.
- [29] Důvodová zpráva k novele 239/2008 Sb.
- [30] Důvodová zpráva k návrhu nového občanského zákona Sb.
- [31] Důvodová zpráva k návrhu zákona o mezinárodním právu soukromém

Internetové zdroje:

- [32] <http://curia.europa.eu/>
- [33] <http://www.bengales.cz>
- [34] <http://www.biskupstvi.cz>
- [35] <http://www.coc.nl>
- [36] <http://www.colourplanet.cz/>
- [37] <http://www.diskriminace.cz>
- [38] <http://www.echr.coe.int/echr/>
- [39] <http://www.epravo.cz>
- [40] <http://www.europarl.eu.int>
- [41] <http://eur-lex.europa.eu/>
- [42] <http://www.france.grd.org>
- [43] <http://www.gll.cz>
- [44] <http://www.iniciativa.cz>
- [45] <http://www.iliga-europe.org>
- [46] <http://www.juristic.cz>
- [47] <http://www.lesba.cz>
- [48] <http://obcanskyzakonik.justice.cz>
- [49] <http://www.partnerstvi.cz>
- [50] <http://www.portal.gov.cz>
- [51] <http://www.psp.cz>
- [52] <http://www.senat.cz>
- [53] <http://www.stud.cz>
- [54] <http://www.vlada.cz>
- [55] <http://cs.wikipedia.org>

Právní předpisy:

- [56] Evropská úmluva o ochraně lidských práv a základních svobod ze dne 4. 11. 1950 (vyhlášena pod č. 209/1992 Sb. A č. 243/1998 Sb.)
- [57] Charta základních práv Evropské unie ze dne 7. 12. 2000
- [58] Mezinárodní pakt o občanských a politických právech (vyhláška Ministerstva zahraničních věcí č. 120/1976.)
- [59] Nařízení Rady (ES) č. 2201/2003 ze dne 27. listopadu 2003 (Brusel 2bis) o příslušnosti a uznávání a výkonu rozhodnutí ve věcech manželských a ve věcech rodičovské zodpovědnosti
- [60] Nařízení č. 1612/68 ze dne 15.10. 1968 o volném pohybu pracovníků uvnitř Společenství
- [61] Zákon č. 115/2006 Sb., o registrovaném partnerství Zákon č. 94/1963 Sb., o rodině, ve znění pozdějších předpisů
- [62] Zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů
- [63] Zákon č.40/1964 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů
- [64] Zákon č. 65/1965 Sb., zákoník práce, ve znění pozdějších předpisů
- [65] Zákon č. 200/1990 Sb., o přestupcích, ve znění pozdějších předpisů
- [66] Zákon č. 549/1991 Sb. o soudních poplatcích, ve znění pozdějších předpisů
- [67] Zákon č. 328/1999 Sb.,o občanských průkazech, ve znění pozdějších předpisů
- [68] Zákon č. 337/1992 Sb., o správě daní a poplatků, ve znění pozdějších předpisů
- [69] Zákon č. 133/2000 Sb., o evidenci obyvatel a rodných číslech, ve znění pozdějších předpisů
- [70] Zákon č. 301/2000 Sb., o matrikách, jménu a příjmení., ve znění pozdějších předpisů
- [71] Zákon č. 140/1961 Sb., trestní zákon, ve znění pozdějších předpisů
- [72] Zákon č.141/1961., o trestním řízení soudním (trestní řád), ve znění pozdějších předpisů
- [73] Zákon č. 88/1968 Sb., o prodloužení mateřské dovolené, o dávkách v mateřství a o přídavcích na děti z nemocenského pojištění, ve znění pozdějších předpisů
- [74] Zákon č. 463/1991 Sb., o životním minimu, ve znění pozdějších předpisů
- [75] Zákon č. 20/1966 Sb., o péči o zdraví lidu, ve znění pozdějších předpisů
- [76] Zákon č. 117/1995 Sb., o státní sociální podpoře, ve znění pozdějších předpisů
- [77] Zákon č. 455/1991 Sb., o živnostenském podnikání (živnostenský zákon), ve znění pozdějších předpisů
- [78] Zákon č. 435/2004 Sb., o zaměstnanosti, ve znění pozdějších předpisů
- [79] Usnesení předsednictva České národní rady, č. 2/1993 Sb., o vyhlášení Listiny základních práv a svobod jako součásti ústavního pořádku České republiky
- [80] Vyhláška č. 300/2006 Sb., kterou se provádí zákon č. 115/2006 Sb., o registrovaném partnerství a o změně některých souvisejících zákonů, a kterou se mění
- [81] Vyhláška č. 207/2001 Sb., kterou se provádí zákon č. 301/2000 Sb., o matrikách, jménu a příjmení a o změně některých souvisejících zákonů, ve znění pozdějších předpisů
- [82] Novela zákona související s registrovaným partnerstvím, sněmovní tisk č.350/0 (aktuální stav Zpracovávání pozměňovacích návrhů přijatých ve 3. čtení)
- [83] Zákon č. 97/1963 Sb., o mezinárodním právu soukromém a procesním
- [84] Smlouva o založení Evropského společenství.
- [85] Smlouva o Evropské unii.
- [86] Lisabonská smlouva

Judikatura:

- [87] rozhodnutí ESD C - 148/02 Garcia Avello v. Belgian State
- [88] rozhodnutí ESD C - 29/69 Stauder
- [89] rozhodnutí ESD C – 267/06 Maruko vs VdB
- [90] rozhodnutí Evropského soudu pro lidská práva (Karner v Austria)
- [91] rozhodnutí NS 33 Odo 642/2002,
- [92] rozhodnutí NS 33 Odo/2005
- [93] rozhodnutí NS 3 Cdon 69/96
- [94] rozhodnutí NS 30Cdo 135/2004
- [95] rozhodnutí NS R 54/73: Možnost zrušení a vypořádání podílového spoluvlastnictví nelze vyloučit nebo omezit dohodou.
- [96] rozhodnutí NS 26 Cdo 2458/2007
- [97] rozhodnutí NS 1CZ 13/69
- [98] rozhodnutí KS Ústí nad Labem č.j.12 Co 364/2004
- [99] Causa curiana.